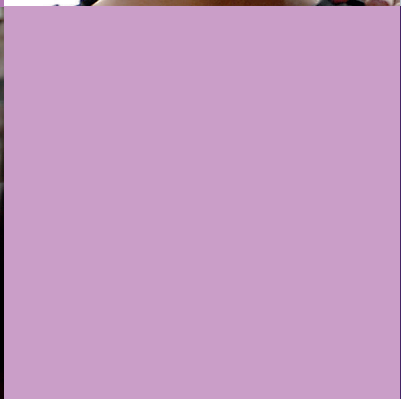
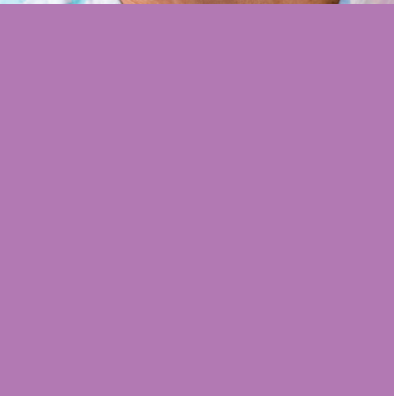

UDHËZUES PËR NDËRGJEGJËSIM MBI DHUNËN NDAJ GRAVE DHE DHUNËN NË FAMILJE

Për të informuar veprimet e autoriteteve dhe organizatave për udhëheqjen e iniciativave dhe fushatave ndërgjegjësuese, sipas standardeve të përcaktuara në Konventën e Stambollit

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

UDHËZUES PËR NDËRGJEGJËSIM MBI DHUNËN NDAJ GRAVE DHE DHUNËN NË FAMILJE

Për të informuar veprimet e autoriteteve në Kosovë* për udhëheqjen e iniciativave dhe fushatave ndërgjegjësuese, sipas standardeve të përcaktuara në Konventën e Stambollit.

Projekti i Këshillit të Evropës Re 'Fuqizimi i Luftës Kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje në Kosovë * - Faza II'

Autore:

Natacha Henry

Konsulente ndërkombëtare

Adelina Berisha

Konsulente vendore

Shkurt 2021

*Të gjitha referencat për Kosovën, qoftë për territor, institucione, ose popullsi, në këtë tekst duhet të kuptohen në përputhje të plotë me Rezolutën 1244 të KS të OKB-së dhe pa paragjykuar statusin e Kosovës.

Opinionet e shprehura në këtë punim janë përgjegjësi e autorit/autorëve dhe nuk reflektojnë domosdoshmërisht politikën zyrtare të Këshillit të Evropës.

Të gjitha kërkesat në lidhje me riprodhimin ose përkthimin e gjithë këtij dokumenti ose një pjese të tij duhet t'i drejtohen Drejtorisë së Komunikimit (F-67075 Strasbourg Cedex ose publishing@coe.int). E gjithë korrespondenca tjetër në lidhje me këtë dokument duhet t'i drejtohet Drejtorisë së Përgjithshme të Demokracisë, Divizionit të Barazisë Gjinore, Njësisë së Projekteve për Ngritjen e Kapaciteteve dhe për Bashkëpunim.

Fotot: © Shutterstock

© Këshilli i Evropës, Shkurt 2021

Shtypur në Këshill të Evropës

Përmbajtja

Mirënjohje	4
Akronime	5
1. QËLLIMI DHE FUSHËVEPRIMI I UDHËZIMEVE	7
2. SHOQËRIA DHE DHUNA NDAJ GRAVE DHE DHUNA NË FAMILJE NË KOSOVË*	9
3. NDËRGJEGJËSIMI NË KOSOVË*: GJENDJA AKTUALE	11
4. RRUGA PËRPARA: UDHËZIME NDËRGJEGJËSIMI PËR DHUNËN NDAJ GRAVE DHE DHUNËN NË FAMILJE NË KOSOVË*	13
4.1. Lidhjet me kornizën e përgjithshmetë politikave për DhNG dhe DhF	13
4.2. Hartimi i përmbajtjes së fushatave ndërgjegjësuere	14
4.2.1 Përdorimi i një gjuhe të ndjeshme gjinore	15
4.2.2. Synimi i një mesazhi fuqizimi	16
4.2.3. Promovimi i imazheve të reja të grave dhe burrave	17
4.2.4. Përfshirja e djemve dhe burrave si agjentë të ndryshimit dhe mbrojtës	18
4.2.5. Puna në të gjitha format e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje	20
4.2.6. Shmangia e fajësimit të viktimave	22
4.2.7. Kontaktimi i viktimave	23
4.2.8. Kontaktimi i dëshmitarëve	25
4.2.9. Informimi i publikut të gjerë për realitetin dhe ndikimin e DhNG-së dhe DhF-së	26
4.3. Rëndësia e të dhënave dhe përfshirja e të gjithë palëve të interesit në fushatat ose programet e ndërgjegjësimit	26
4.3.1 Mbledhja e të dhënave, politikëbërja e bazuar në prova dhe vlerësimi i ndikimit	27
4.3.2 Përfshirja e organizatave të grave dhe ekspertëve të barazisë gjinore	28
4.3.3 Nxitja e bashkëpunimit mes shumë agjencive: përfshirja e të gjitha palëve përkatëse të interesit	31
4.4. Puna me mediat duke përfshirë rolin e Komisionit të Pavarur të Mediave dhe vetë-rregullimin e sektorit	32
4.4.1. Puna me media	32
4.4.2 Ndërgjegjësimi dhe trajnimi i profesionistëve të vijës së parë	34
4.4.3. Sektori privat	36
4.4.4. Identifikimi i financimit të qëndrueshëm për ndërgjegjësimin mbi DhNG dhe DhF	36
5. HAPA PËR FUSHATAT E VETËDIJESIMIT	39
5.1 Fillimi/kohëzgjatja/kalendari i fushatës	39
5.2 Identifikimi i audiencës/mobilizimi i komuniteteve	40
5.3. Përkufizimi i një mesazhi/slogani të qartë dhe të shkurtër kyç	40
5.4 Dhënia e numrit të linjës së ndihmës/numrit të kontaktit	40
5.5 Testimi i mesazheve me fokus grupin	41
5.6 Përgatitja e materialeve kryesore	41
5.7. Përgatitja e veprimeve kryesore	41
5.8. Shqyrtimi i monitorimit profesional kundër reagimeve	42
5.9 Monitorimi dhe vlerësimi	42
6. LISTË KONTROLLUESE PËR FUSHATAT E VETËDIJESIMIT	43
SHTOJCA 1 Nenet përkatëse të Konventës së Stambollit	45
SHTOJCA 2 Temat e mundshme	47
Referenca	48

Mirënjohe

Udhëzuesi për ndërgjegjësim mbi dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje është zhvilluar në kuadër të projektit «Fuqizimi i luftës kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje në Kosovë * - Faza II» në bashkëpunim me Koordinatorin Nacional kundër dhunës në familje, Agjencinë për Barazi Gjinore, dhe me OJQ-të.

Këshilli i Evropës dëshiron të falënderoj veçanërisht Natacha Henry dhe Adelina Berisha, konsulente të Këshillit të Evropës në projekt, për ndihmën e tyre në hartimin e udhëzuesit. Poashtu, falënderojmë të gjitha autoritetet dhe organizatat për kontributin e tyre të dobi-shëm dhe bashkëpunimin e shkëlqyeshëm.

Akronime

ABGJ	Agjencia për Barazi Gjinore
AGK	Asociacioni i Gazetarëve të Kosovës*
QPS	Qendra për Punë Sociale
DhF	Dhuna në Familje
DhNG	Dhuna ndaj Grave
EIGE	Instituti Evropian për Barazi Gjinore
GREVIO	Grupi i Ekspertëve për Veprimin kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje, Këshilli i Evropës
KiE	Këshilli i Evropës
KPM	Komisioni i Pavarur i Mediave
MV	Mbrojtësit e Viktimave
OJQ	Organizatë Jo-Qeveritare
OSBE	Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
SKMDhFPV	Strategjia Kombëtare për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje dhe Plani i Veprimit
UNDP	Programi i Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Zhvillim
UNESCO	Organizata e Kombeve të Bashkuara për Arsim, Shkencë dhe Kulturë
UNIFEM	Fondi i Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Gratë, pjesë e UN WOMEN
RrGK	Rrjeti i Grave të Kosovës*

1. Qëllimi dhe fushëveprimi i udhëzimeve

Qëllimi i udhëzimeve të paraqitura është të mbështesë autoritetet e Kosovës* në përpjekjet e tyre për të ndryshuar qëndrimet dhe besimet që përndryshe mund të çojnë ose justifikojnë dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje. Duke vepruar kështu, udhëzimet mbështeten në kërkesat e vendosura nga Konventa e Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje - Konventa e Stambollit.

Konventa e Stambollit është standardi kryesor ligjor ndërkombëtar dhe traktati më gjithëpërfshirës ndërkombëtar për të trajtuar dhunën ndaj grave (DhNG) dhe dhunën në familje (DhF).

Qëllimet e kësaj Konvente janë të:

- ▶ mbrojnë gratë ndaj të gjitha formave të dhunës, dhe parandalojnë, ndjekin penalisht dhe eliminojnë dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje
- ▶ kontribuojnë në eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave dhe promovojnë barazi thelbësore midis grave dhe burrave, përfshirë fuqizimin e grave
- ▶ hartojnë një kornizë, politika dhe masa gjithëpërfshirëse për mbrojtjen dhe ndihmën për të gjitha viktimat e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje.
- ▶ promovojnë bashkëpunimin ndërkombëtar me qëllim eliminimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje
- ▶ ofrojnë mbështetje dhe ndihmë për organizatat dhe agjencitë e zbatimit të ligjit për të bashkëpunuar efektivisht në mënyrë që të miratojnë një qasje të integruar për eliminimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje.

Konventa e Stambollit promovon ndryshime në qëndrime dhe besime që përndryshe mund të çojnë ose justifikojnë dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje. Ajo u bën thirrje për masa në fushat e ndërgjegjësimit, arsimit, trajnimit të profesionistëve të vijës së parë, programeve të ndërhyrjes parandaluese dhe trajtimit dhe pjesëmarrjen e sektorit privat dhe medias.

Konventa e Stambollit nënvizon domosdoshmërinë për standarde vetërregulluese të medias si dhe fushata që synojnë publikun e gjerë dhe/ose profesionistët e vijës së parë. Në veçanti, Konventa e Stambollit nënvizon detyrimin e shteteve anëtare për të kryer në baza të rregullta dhe në të gjitha nivelet, fushata ose programe sensibilizuese (Neni 13) dhe për të siguruar shpërndarjen e informacionit tek publiku i gjerë për masat në dispozicion për të parandaluar aktet e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje. Konventa gjithashtu thekson nevojën për të përfshirë materiale mësimore mbi barazinë midis grave dhe burrave, dhe zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve (Neni 14) dhe për të ofruar trajnim për profesionistët përkatës që merren me viktimat ose kryerësit e dhunës (Neni 15). Pjesëmarrja e biznesit dhe sektorit të medias inkurajohet për shkak të arritjes së tyre të mundshme në ndryshimin e roleve gjinore dhe stereotipeve që mund të çojnë në dhunë në familje dhe dhunë ndaj grave.

Në kuadër të projektit «Fuqizimi i luftës kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje në Kosovë* - Faza II», Këshilli i Evropës ka përgatitur këtë dokument i cili përcakton udhëzime të bazuara në standardet e Konventës së Stambollit për ndërgjegjësimin dhe fushata kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje.

2. Shoqëria dhe dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje në Kosovë*

Dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje prekin gratë globalisht, përfshirë gratë në Kosovë*. Disa nga shkaqet kryesore të dhunës ndaj grave mbeten pabarazia gjinore dhe normat që pranojnë dhe justifikojnë dhunën. Parandalimi i dhunës, mbrojtja, rehabilitimi dhe riintegrimi i viktimave të dhunës në familje ose e çfarëdo forme dhune ndaj grave, dhe ndjekja penale e kryerësve të dhunës vazhdon të jetë sfidë për Kosovën*.

Ndërhyrja në rastet e dhunës në familje kërkon angazhim serioz dhe profesional të institucioneve të thirrura për të ndihmuar në mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave në përgjithësi. Një reagim i gabuar, siç është ndjekja penale e papërshtatshme, dënimet e ulëta për kryerësit e dhunës dhe fajësimi i viktimave, mund të rezultojë në humbjen e besimit në institucione nga viktimat. Kjo mund të çojë edhe në raste të dhunës në familje që përfundojnë me fatalitet, d.m.th., vrasja e viktimave dhe fëmijëve ose anëtarëve të tjerë të familjes siç dëshmohet në raportimin e rasteve të ndryshme në mediat sociale dhe tradicionale.

Programi i Barazisë Gjinore në Kosovë* 2020-2024 thekson se «shoqëria kosovare vazhdon të pohojë ose tolerojë dhunën si një mënyrë për të disiplinuar ose rritur fëmijët dhe për të kontrolluar dhe mbajtur gratë në pozitat e tyre shoqërore». Ai gjithashtu thekson se «gratë mbesin dukshëm në numër më të lartë si viktima të dhunës në familje dhe formave të tjera të dhunës me bazë gjinore në Kosovë».

Shumë pak gra që kanë përjetuar dhunë e raportojnë atë në polici. Programi për Barazi Gjinore 2020-2024 dhe Plani i Veprimtimit në Kosovë* së bashku me raporte të ndryshme të kryera në Kosovë* nga organizata joqeveritare të drejtuara nga gratë si dhe nga organizata ndërkombëtare kanë konstatuar se gratë nuk raportojnë dhunë ndaj tyre për arsye të ndryshme, përfshirë: mungesa e njohurive për rolin e institucioneve që ofrojnë shërbime për viktimat e dhunës në familje, si dhe mungesa e besimit në punën e institucioneve lokale si policia, Qendra për Punë Sociale, mbrojtësit e viktimave, prokuroria dhe gjyqësori. Studimi i vitit 2018 nga Rrjeti i Grave të Kosovës konstatoi se «konfidencialiteti i pamjaftueshëm, fajësimi i viktimave dhe përpjekjet për pajtim familjar ende mbesin prezente». Sipas OSBE-së, vetëm 2% e grave e kanë raportuar në polici incidentin më të rëndë të dhunës së partnerit aktual.

Për më tepër, është dëshmuar se shoqëria e Kosovës* vazhdon ta shohë dhunën në familje si çështje private, që do të zgjidhet brenda familjes. Sipas OSBE-së, gati gjysma e grave të anketuara (48%) besojnë se dhuna në familje është një çështje private që duhet të mbahet brenda familjes. Normat shoqërore dhe mentaliteti patriarkal që ende mbizotëron në shoqërinë kosovare, kanë bërë që gratë që përjetojnë dhunë të mos marrin ndihmën që gëzojnë ligjërisht. Rolet tradicionale gjinore promovohen akoma në literaturën shkollore, ku gratë vazhdojnë të paraqiten si amvise, nëna të mençura dhe të buta dhe që i dëgjojnë me kujdes urdhrat që u jepen, ndërsa burrat shfaqen si të fortë dhe marrin role të ndryshme në shoqëri, të tilla si mjek, polic, zjarrfikës, etj. Një promovim i tillë i roleve gjinore ndikon në prodhimin e vazhdueshëm të këtyre stereotipeve gjinore, të cilat edhe ndikojnë në shkaktimin e dhunës në familje. Në rastet kur gratë dëshirojnë të raportojnë dhunën, ato përballen me presion të konsiderueshëm nga komuniteti i tyre dhe familjet e tyre.

Në mungesë të pavarësisë ekonomike, ose kufizimeve në përmbushjen e të drejtave të tyre mbi pronën dhe trashëgiminë për shkak të normave mbizotëruese kulturore që ushtrojnë presion mbi pronësinë apo trashëgiminë në vijë prindërore, shumë gra janë të detyruara të vazhdojnë të jetojnë në një mjedis dhune ndaj tyre. Në rastet kur ata kanë fëmijë dhe kryerësi i dhunës është bashkëshorti/partneri, viktimat shpesh kanë frikë se do të privohen nga kujdestaria. Hulumtimi i RrGK-së 2018 konstatoi se punëtorët socialë në Qendrat për Punë Sociale shpesh kanë tendencë të rekomandojnë në gjykatë kujdestarinë e fëmijëve tek kryesi i dhunës, babait të fëmijëve, pasi ata (burrat) zakonisht qëndrojnë më mirë financiarisht; ndërsa analiza e duhur e pasojave të ndarjes së fëmijëve nga nëna e tyre dhe siguria e fëmijëve të besuar një kryerësi të dhunës, nuk merren parasysh. Nga ana tjetër, në mungesë të njohurive për të drejtat e tyre, gratë e kanë të pamundur të padisin ndonjë institucion që nuk ka arritur të ofrojë shërbimin e kërkuar.

Të gjitha këto aspekte të kombinuara i bëjnë gratë të hezitojnë për të raportuar dhunën e ushtruar ndaj tyre, ndërsa numri i raporteve mbetet i ulët krahasuar me numrin e madhë të vajzave dhe grave që kanë përjetuar ndonjë formë të dhunës.

Megjithëse në dhjetë vjetët e fundit, ka pasur iniciativa të ndryshme që synojnë promovimin e legjislacionit për mbrojtjen nga dhuna ndaj grave në Kosovë*, dhe fushatat informuese për format e ndryshme të dhunës ndaj grave dhe promovimin e rolit të institucioneve, përsëri prevalenca e dhunës ndaj grave vazhdon të jetë shqetësuese.

3. Ndërgjegjësimi në Kosovë*: gjendja aktuale

Në vitin 2010, Kosova* e miratoi Ligjin e parë kombëtar për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje, i cili u pasua nga Strategjia e parë Kombëtare për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje dhe Plani i Veprimit (SKMDhFPV) 2011-2014, dhe një SKMDhFPV i ri për vitet 2016-2020. Në vitin 2012, Zyra e Kryeministrit vendosi që Zëvendësministri i Drejtësisë do të bëhej përgjegjës për udhëheqjen e procesit të zbatimit të strategjisë.

Megjithëse Strategjia përcakton agjencitë përgjegjëse dhe fondet e nevojshme për zbatimin e aktiviteteve, shpenzimet e tilla megjithatë nuk u përfshinë në ndonjë linjë specifike të buxhetit të qeverisë si financim i qëndrueshëm në këtë drejtim.

Fushatat e ndërgjegjësimit shpesh hartohen nga kompani të sektorit privat që janë ekspertë në fushata por jo në hartimin e fushatave me tema të ndjeshme si dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje. Ata jo domosdoshmërisht kanë ekipe të trajnuara për këto tema dhe mund të mos i marrin në konsideratë aspektet e ndjeshmërisë gjinore. Gjithashtu, ka mungesë të analizës së situatës mbi çështjet që do të adresohen, bazuar në të cilat do të ndërtoheshin fushatat.

Hartimi i fushatave të duhura të ndërgjegjësimit duket një detyrë e vështirë për t'u përm-bushur. Ndër të tjera, arritja e ndryshimeve në sjellje kërkon përpjekje afatgjata, ndarje të praktikave dhe bashkëpunim më të mirë, planifikim dhe sqarime të detajuara në lidhje me qëndrimet që duhet të ndryshohen, vazhdimësinë, burimet dhe vlerësimin. Përveç disa shembujve të shkëlqyeshëm të fushatave të zhvilluara nga OJQ të drejtuara nga gratë dhe Agjencia për Barazi Gjinore, rëndësia e përfshirjes së të gjitha këtyre aspekteve duket se është neglizhuar nga institucionet e Kosovës* kur ata planifikuan dhe zbatuan fushata të ndërgjegjësimit. Për shkak të mungesës së planifikimit të buxhetit, këto institucione shpesh kanë tendencë të përsërisin të njëjtat aktivitete (ndonjëherë edhe duke përdorur të njëjtin material promovues) gjatë gjithë viteve dhe ata shpesh nuk arrijnë të synojnë grupe të ndryshme.

Media luan rol vendimtar në parandalimin dhe ndërgjegjësimin për dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje. Strategjia Strategjia e parë Kombëtare për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje 2016-2020 gjithashtu thekson rëndësinë e bashkëpunimit me profesionistët e medias. Ajo përcakton se duhet të ketë: "trajnim dhe certifikim të vazhdueshëm të gazetarëve dhe zyrtarëve të medias se si të përdorin median si mjet parandalimi i dhunës në familje" dhe se "informimi i publikut përmes mediave mbi legjislacionin në fuqi, mbrojtjen që ofrohet dhe institucionet përkatëse ku mund të referohen".

Përveç ndërgjegjësimit për dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje, mediat kanë rol të rëndësishëm edhe në ndryshimin e qëndrimeve dhe normave shoqërore. Gjatë raportimit të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, media duhet të shkruajnë në një mënyrë të ndjeshme gjinore. Media në Kosovë* nuk ka monitorim efektiv nga autoritetet përkatëse siç është Komisioni i Pavarur i Mediave i cili do të siguronte raportimin e duhur dhe do të parandalonte çdo shkelje të mundshme gjatë raportimit për tema të ndjeshme si dhuna ndaj grave dhe dhuna në familje.

“Vendi ynë është përballur me skena të tmerrshme dhe lajme të motivuara nga dhuna me bazë gjinore, të cilat janë tronditëse për çdo grupmoshë. E gjithë kjo erdhi si rezultat i përpjekjeve të vazhdueshme nga media online për të përdorur dhunën dhe krimet e kryera ndaj grave për të arritur numër më të lartë klikimesh. Titujt që ata përdorin i bëjnë shumë njerëz të komentojnë për krimin, në vend që të dënojnë aktin, kryesisht përdorin gjuhë fajësuese ndaj viktimave dhe i japin mbështetje kryerësit të dhunës», deklaroi Kryetari i Asociacionit të Gazetarëve të Kosovës.*

Kohët e fundit Agjencia për Barazi Gjinore ka rritur përpjekjet në monitorimin e mediave në mënyrë që të zbulojë raportime jo-të ndjeshme gjinore me media të ndryshme. Për shembull, në vitin 2020 ABGJ-ja reagoi kur Radio Televizioni i Kosovës* transmetoi videon promovuese të një kompanie lokale e cila po promovonte dhunën ndaj grave. Përveç reagimit publik, ABGJ-ja i shkroi Komisionit të Mediave duke kërkuar heqjen e kësaj video promovuese. Si rezultat, videoja promovuese u hoq nga transmetimi publik. Gjithashtu, ABGJ-ja ka ndërmarrë dy hulumtime periodike për monitorimin e mediave të shkruara mbi perspektivën e ndjeshmërisë gjinore, me qëllim që të mbështesë mediat në zbatimin e politikave të ndjeshmërisë gjinore të deklaruara në LBGJ.

4. Rruga përpara: Udhëzime ndërgjegjësimi për dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje në Kosovë*

4.1. Lidhjet me kornizën e përgjithshme të politikave për DhNG dhe DhF

Në mënyrë që të arrihet ndikimi dhe efektiviteti më i lartë, të gjitha iniciativat për ndërgjegjësim duhet të harmonizohen dhe mbështesin politikën qendrore të Kosovës* për t'i dhënë fund DhNG-së dhe DhF-së. Programet duhet të bazohen në rezultatet dhe mësimet e nxjerra nga puna ekzistuese e parandalimit e konsideruar si premtuese.

Kjo përfshin praktikatat që (Këshilli i Evropës, 2014):

- ▶ përdorin një qasje gjinore dhe të bazuar në të drejtat e njeriut
- ▶ ofrojnë një bazë lokale të provave
- ▶ janë të qëndrueshme dhe të përsëritshme
- ▶ mundësojnë sektorë të përjashtuar të shoqërisë
- ▶ përfshijnë pronësinë e komunitetit
- ▶ përfshijnë partneritete.

Bashkëpunimi mes shumë agjencive duhet të përmirësohet dhe forcohet. Në nivelin kombëtar, të gjitha ministritë e përfshira duhet të mbajnë takime të rregullta në mënyrë që të diskutojnë për DhNG-në dhe DhF-në. Në nivelin lokal, këshillat lokalë, forcat e policisë, organet gjyqësore dhe grupet e grave duhet të ndërtojnë një rrjet të fortë dhe të krijojnë një mënyrë efektive për të punuar së bashku në mënyrat e parandalimit dhe trajtimit të DhNG-së dhe DhF-së.

Planifikuesit e fushatave duhet të sigurojnë që të ketë një reagim efektiv ndaj DhNG-së dhe DhF-së, nëse fushata gjen një jehonë të fortë brenda popullatës. Kjo gjithashtu do të thotë që iniciativat për ndërgjegjësim duhet të shoqërohen me një politikë për barazinë gjinore në përgjithësi, nëse nuk paraprihen nga ajo. Luftimi i DhNG-së dhe DhF-së kërkon një kontekst në të cilin barazia gjinore është parimi udhëzues në të gjitha sferat e shoqërisë, si publike ashtu edhe private.

Siç sinjalizohet nga Grupi i ekspertëve për veprimin kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje (GREVIO, 2020):

“Njohja e lidhjes strukturore midis pabarazisë gjinore dhe dhunës ndaj grave mbetet sfidë themelore, duke kufizuar kështu shkallën dhe efektivitetin e masave për të luftuar dhunën ndaj grave. Në disa shoqëri, mungesa e vetëdijesimit dhe/ose mohimi i plotë i kësaj lidhje strukturore pengon zbatimin efektiv ose është edhe arsyeja e moszhvillimit të politikave gjithëpërfshirëse.”

Veprimet e mëposhtme janë të rëndësishme për të siguruar që çdo fushatë ndërgjegjësimi të jetë thelbësisht e lidhur me kornizat përkatëse të politikave:

- ▶ Në vitin 2005, Agjencia e Kosovës për Barazi Gjinore u krijua nën Zyrën e Kryeministrit.
- ▶ Më 10 gusht 2010, u miratua Ligji për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje, i ndjekur nga Ligji për Barazinë Gjinore më 26 qershor 2015.
- ▶ Kushtetuta e Kosovës mundëson zbatueshmëri të drejtpërdrejtë të traktateve ndërkombëtare. Kështu, përmes një sërë ligjesh dhe politikash, Kosova* ka marrë masa për të zbatuar Konventën e Stambollit.
- ▶ Strategjia Kombëtare për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje dhe Plani i Veprimit 2016-2020 përcakton se «u sugjeruan veprime që çojnë drejt harmonizimit të mëtejshëm të legjislacionit me Konventën e Stambollit». Për më tepër, SKMDhF rekomandon ndërgjegjësimin si shtylla e parë e veprimit: «Në shtyllën e parë, masat e parashikuara përfshijnë kryerjen e fushatave vjetore të ndërgjegjësimi, trajnimin e rregullt të të gjithë profesionistëve përkatës, integrimin e informacionit mbi dhunën në familje në kurrikulat arsimore dhe shpërndarjen e informacionit për shërbimet dhe masat ligjore përmes mediave dhe hulumtimeve të ndryshme» (Gavric 2018).
- ▶ Më 25 shtator 2020, Kuvendi i Kosovës* miratoi një ndryshim të Kushtetutës duke i dhënë efekt të drejtpërdrejtë Konventës së Stambollit. Ky hap domethënës përforcon angazhimin e Kosovës* drejt ligjit ndërkombëtar për DhNG dhe DhF.

Në një kontekst të tillë, aktivitetet për ndërgjegjësim duhet të:

- ▶ drejtohet nga një grup punues që përfshin përfaqësues nga sektorët e arsimit, medias, policisë, gjyqësorit, çështjeve sociale, etj.
- ▶ bazohen dhe kontribuojnë në zbatimin e iniciativave tashmë ekzistuese, si dhe ato të ardhshme në përputhje me Konventën e Stambollit.
- ▶ mësojnë nga arritjet e fushatave të kaluara në Kosovë*.

4.2. Hartimi i përmbajtjes së fushatave ndërgjegjësuere

Fushatat dhe programet e ndërgjegjësimi duhet të synojnë:

- ▶ ndryshimin e qëndrimeve, sjelljeve dhe besimeve që tentojnë normalizojnë dhe justifikojnë DhNG-në dhe DhF-në
- ▶ parandalimin që burrat dhe gratë të bëhen viktimat/kryes të dhunës
- ▶ informimin e publikut të gjerë, veçanërisht viktimat dhe kryerësit e dhunës, për burimet në dispozicion
- ▶ informimin në lidhje me ligjet dhe politikat përkatëse dhe ofrimin e informacionit në lidhje me masat ekzistuese për viktimat dhe kryesit e dhunës
- ▶ inkurajimin e viktimave dhe dëshmitarëve që të paraqiten, pasi të jenë trajnuar mjaft profesionistë për t'i ndihmuar dhe referuar ata në shërbimet e duhura.

Procesi është përshkruar nga UN WOMEN:

“Në nivel individual, rritja e ndërgjegjësimi (p.sh. që dhuna në familje është problem kombëtar që prek gratë e çdo klase, race dhe grupi etnik), mund të bëhet njohuri (40% e grave në rrethin time kanë përjetuar abuzim të një lloji në shtëpinë e tyre), që transformon qëndrimet (gratë ndjehen se nuk janë fajtorë për dhunën që kanë përjetuar) dhe, në fund të fundit, sjell ndryshime në sjellje (një grua që telefonon një ‘linjë të dedikuar’ konfidenciale për të raportuar sjellje të dhunshme nga partneri i saj).” (Drezin et al., 2003)

Seksionet e mëposhtme do të shqyrtojnë nëntë pika kryesore në hartimin e udhëzimeve:

- ▶ përdorimi i një gjuhe të ndjeshme ndaj gjinisë
- ▶ krijimi i një mesazhi fuqizimi
- ▶ promovimi i imazheve të reja të grave dhe burrave
- ▶ përfshirja e burrave dhe djemve, puna në të gjitha format e DhNG-së
- ▶ puna në të gjitha format e DhNG-së dhe DhF-së
- ▶ shmangia e fajësimit të viktimave
- ▶ kontaktimi i viktimave
- ▶ kontaktimi i dëshmitarëve të DhNG-së dhe DhF-së
- ▶ informimi i publikut të gjerë për realitetin dhe ndikimin e DhNG-së dhe DhF-së.

4.2.1 Përdorimi i një gjuhe të ndjeshme gjinore

“Zgjedhja e gjuhës dhe imazheve në përpjekje për të rritur vetëdijesimin kundër dhunës ndaj grave, duhet të merret në konsideratë me kujdes. Disa lloje të mesazheve dhe pamjeve mund të forcojnë mitet, stereotipet dhe qëndrimet për fajësimin e viktimave që përjetësojnë një mjedis të favorshëm për dhunën ndaj grave” (Këshilli i Evropës, 2014)

Është e rëndësishme të shikohet nga afër përdorimi i gjinisë brenda gjuhës pasi mund të jetë diskriminues në gjuhët ku forma mashkullore tradicionalisht ngërthen atë femërore. Në një gjuhë ku emrat mund të marrin një formë mashkullore, femërore ose ndonjëherë asnjë, forma femërore nuk duhet të bëhet e padukshme nga forma mashkullore. Për shembull, frëngjishtja për të Drejtat e Njeriut ka qenë tradicionalisht dhe historikisht «Droits de l’Homme» që do të thotë fjalë për fjalë «Të Drejtat e Burrave». Për fat të mirë, «Droits Humains» (Të Drejtat e Njeriut) po bëhet gjithnjë e më e zakonshme. Gjuhët zhvillohen vazhdimisht për të pasqyruar ndryshimet në shoqëri dhe gjinitë duhet të përfaqësohen edhe nëse mund të tingëllojë e pazakontë gjatë adoptimit të parë.

Shembull i praktikës së mirë

Alternativa e gjinisë asnjëse për përdorimin e emrave/përemrave vetorë mashkullorë (UN WOMEN):

Avoid	Prefer
Men, mankind	People, humanity, human beings, humankind, we, women and men
Businessmen	Representatives, business community, business people
Chairman	Chair, chairperson, head
Congressman	Legislator, congressional representative, parliamentarian
Guys (referred to men and women)	All
Man-made disaster	Human induced disaster
Policeman	Police officer
Steward, stewardess	Flight attendant
Freshman student	First-year student
Landlord, landlady	Owner
Layman, common man	layperson, average person
Boyfriend/girlfriend or husbands/wife	Partners, spouses

Në gjuhët lokale në Kosovë* kjo do të thotë të ndjekësh rregullat e gjuhëve në lidhje me gjininë e emrit. Kur një emër përdoret në fjali ku nuk përcaktohet gjinia e personit, përdorni të dy mbasesat, për shembull në shqip, «drejtor/e», «zyrtar/e»; “mjek/e”.

4.2.2. Synimi i një mesazhi fuqizimi

Barazia gjinore është në qendër të rekomandimeve të GREVIO-s:

"Masat e artikuluar në Konventën e Stambollit bazohen në mënyrë të vendosur në premisën që dhuna ndaj grave nuk mund të çrrënjohet pa investuar në një barazi më të madhe midis grave dhe burrave dhe se, nga ana tjetër, vetëm barazia reale midis grave dhe burrave dhe një ndryshim në dinamikën e pushtetit dhe qëndrimet mund të parandalojnë me të vërtetë dhunën ndaj grave" (GREVIO, 2020).

Fuqizimi i grave është thelbësor në procesin e zbatimit të barazisë gjinore në Kosovë* dhe më gjerë, dhe jo vetëm për viktimat e dhunës me bazë gjinore. Në të vërtetë, zhvillimi social dhe ekonomik i grave është thelbësor në të gjitha sferat shoqërore.

Mesazhet e ndërgjegjësimit mund të inkurajojnë gratë të përdorin lirisht hapësirën publike ose të hyjnë në politikë në të gjitha nivelet. Mesazhet fuqizuese mund të synojnë, për shembull, promovimin e pagës së barabartë, për burrat dhe gratë për të ndarë punët e shtëpisë, dhe për gratë që të respektohen në zonat e dominuara tradicionalisht nga burrat.

Mesazhet fuqizuese mund të vlejnjë edhe për burrat në të gjitha sferat, përfshirë punët tradicionale që konsiderohen se janë për "gratë".

Ndërgjegjësimi për fuqizimin do të thotë më pak diskriminim në dy nivele:

- ▶ Gratë dhe vajzat në përgjithësi - «Unë mund ta bëj atë», «Unë mund të jem/bëhem kjo grua», «Më lejohet të kem këtë ambicie», «Unë mund të mësoj shkathtësi»
- ▶ Viktimat, vetëbesimi i të cilave po kërcënohet nga dhuna. Mesazhet pozitive do të funksionojnë në atë drejtim: «Ju meritoni më mirë», «Gjeni zërin tuaj», «Të drejtat e grave janë të drejta të njeriut».

Shembuj të praktikave të mira

Buxhetimi i përgjegjshëm gjinor (Agjencia e Barazisë Gjinore në Kosovë*, 2017)

Një video e cila shpjegon se buxhetimi i përgjegjshëm gjinor nënkupton zbatimin e integritimit gjinor në procesin e buxhetit, d.m.th. vlerësimin e buxhetit nga perspektiva gjinore, - aspektet gjinore merren parasysh në të gjitha nivelet e të ardhurave dhe shpenzimeve, në mënyrë që të promovohet barazia gjinore e grave dhe burrave. Me fjalë të tjera, buxhetimi i përgjegjshëm gjinor nënkupton shpërndarjen e buxhetit në një mënyrë të tillë që të dy gjinitë të mbështeten në mënyrë të barabartë në aspektin e buxhetit në të gjitha nivelet.

Pajisja me shkathtësi (Kosovë*, 2017-2020)

OJQ-ja Women 4 Women - Kosova nënvizon se "çdo ditë gratë luftojnë për barazi shoqërore dhe ekonomike në një shoqëri të ngurtë patriarkale ku burrat kanë fjalën e fundit në të gjitha çështjet familjare dhe gratë lihen me qasje shumë të kufizuara në arsim, shëndet, pronë, mbrojtje dhe mundësi pune." Prandaj programi i tyre 2017-2020 do të «sigurojë 450 gra të marginalizuara me njohuri, shkathtësi dhe burime për t'i ndihmuar ato të ndërtojnë jetë më të mira për veten e tyre, familjet e tyre dhe komunitetet».

Qasje në grante (Kosovë*, 2020-2021)

<https://womensnetwork.org/ekw-trains-women-farmers-in-advocacy/>

EcoKos Women, anëtare e Rrjetit të Grave të Kosovës, ka filluar iniciativën «Avokim për qasje më të lehtë të grave në grante në komunën e Prishtinës». Kjo përfshin trajnime në Avokim për Gratë Femere në fshatrat e komunës së Prishtinës.

4.2.3. Promovimi i imazheve të reja të grave dhe burrave

Dhuna me bazë gjinore bazohet në idenë se për shkak se burrat dhe gratë janë të ndryshëm, socializimi i tyre duhet të ndjekë rregulla të ndryshme dhe të përmbushë role të ndryshme në shoqëri.

E shtyrë në ekstrem, kjo çon në karakterin mashkullor toksik, ku cilësitë e pritura nga një burri përfshijnë forcë ekstreme emocionale dhe fizike dhe të përdorura si kërcënim. Karakteri mashkullor toksik ushtron dominim ndaj grave dhe ushtrohet përmes frikës, shantazheve dhe dhunës. Kur aplikohet tek gratë, roli i tyre stereotipik lidh joshjen (tërheqja fizike si vlerë thelbësore) dhe nënshtrimin ndaj burrave. Reputacioni i grave monitorohet në çdo kohë.

Kushtetuta e Kosovës* përcakton barazinë ndërmjet burrave dhe grave si e drejtë themelore. Imazhet e reja të burrave dhe grave duhet ta tregojnë qartë këtë. Ato mund të përfshijnë:

- ▶ Përmbysjen e roleve tradicionale gjinore:
- ▶ Punët/aktivitetet/hobit tradicionalë të burrave tregohen të kryera nga gratë, dhe anasjelltas: burrat që kujdesen për fëmijët e tyre/shtëpinë/punët e shtëpisë ndërsa gratë relaksohen me miq/shikojnë TV etj. Një fotografi mund të tregojë një burrë duke bërë larjen ndërsa gruaja rri ulur në divan. Kjo është një mënyrë jo-agresive për të sjellë një ndryshim të mentaliteteve.
- ▶ Promovimin e punëve të përbashkëta shtëpiake, prindërimit, përgjegjësive dhe seksualitetit jo të dhunshëm.

Shembuj të praktikave të miras

Trajtimi i stereotipeve

Një aktivitet ndërgjegjësimi i zbatuar në shkolla në disa vende evropiane është bërë t'u kërkohet nxënësve të lidhin një cilësi me një gjini: forcë, frikë, ndrojtje, fuqi, bukuri, mirësi etj. Ose të lidhin një profesion me një gjini: hidraulik, bibliotekar, pilot, etj. Nxënësit mund të vënë në dyshim paragjykimin e tyre, përmes një diskutimi të hapur në lidhje me stereotipet. Një ide tjetër është që të hedhim një vështrim nga afër të përrallave dhe t'i bëjmë fëmijët të imagjinojnë një ekuilibër më të mirë gjinor në rrëfim - sesa princi në lëvizje/vajza duke pritur që ai ta shpëtojë atë.

Lodra të gjinisë asnjane (Suedi, 2012)

Reklama që largon nga stereotipet, duke treguar djem dhe vajza që luajnë së bashku.

ABGJ - promovimi i grave në Kosovë* (2018)

Një video nga Agjencia për Barazi Gjinore e cila falënderon gratë që kanë marrë çmime nderi, mirënjohje për punën e tyre në fushën e të drejtave të njeriut, aktrimit, regjisë së filmit, policisë etj.

Linku: <https://www.youtube.com/embed/vHu7WhKCTgc?form=MY01SV&OCID=MY01SV&form=MY01SV&OCID=MY01SV>

4.2.4. Përfshirja e djemve dhe burrave si agjentë të ndryshimit dhe mbrojtës

Neni 12.4 i Konventës së Stambollit parasheh që: Palët të marrin masat e nevojshme për të inkurajuar të gjithë anëtarët e shoqërisë, veçanërisht burrat dhe djemtë, për të kontribuar në mënyrë aktive në parandalimin e të gjitha formave të dhunës të përfshira në fushëveprimin e kësaj Konvente».

Përfshirja e burrave dhe djemve në rimendimin e roleve të bazuara në gjini duhet të fillojë që në moshë të hershme. Në Suedi, për shembull, përpjekjet për të kundërshtuar stereotipet gjinore dhe rolet gjinore fillojnë gjatë vitit parashkollor. Agjencia Kombëtare Suedeze për Arsim ofron materiale dhe zhvillim profesional në fushën e trajtimit të barabartë dhe mosdiskriminimit për arsimin e detyruar dhe të mesëm të lartë.

Përfshirja e burrave dhe djemve në këtë proces është thelbësore por jo e lehtë. Presioni i bashkëmoshatarëve dhe traditat janë ndër përbërësit më të vështirë të dominimit të meshkujve. Këto procedura të ndërgjegjësimit kërkojnë mendim dhe takt të kujdesshëm. Edi Gusia, shefe e Agjencisë së Kosovës* për Barazi Gjinore sugjeron që "dhuna nuk është mjet për zgjidhjen e problemeve" por është një pikë e fortë fillestare për fillimin e këtij procesi të dialogut. Temat mund të mbulojnë:

- ▶ çfarë do të thotë të jesh burrë, bashkëshort, baba, vëlla nga perspektiva e një roli të barabartë
- ▶ çështja dhe rivlerësimi i patriarkatit, dominimi, rolet tradicionale të burrave/grave, modelet agresive të karakterit mashkullor
- ▶ çfarë do të fitojnë burrat nga eliminimi i hierarkive gjinore në një nivel personal/emocional
- ▶ si mungesa e stereotipave gjinorë sjell një mjedis më pak stresues në shtëpi, ku punët e shtëpisë ndahen, në shkollë ose në punë, ku marrëdhëniet burra/gra duhet të jenë më të ekuilibruara dhe të respektueshme.

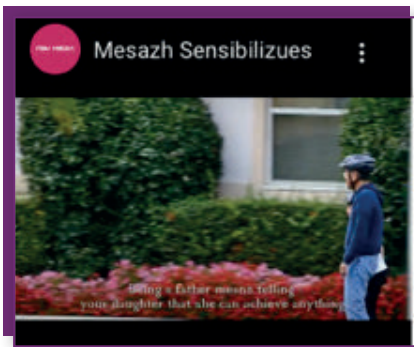
Shembuj të praktikave të mira

Kampionët e barazisë gjinore (Kosovë*)

Burrat dhe djemtë mund të veprojnë si modele për t'u ndjekur ose agjentë të ndryshimit, dhe të udhëheqin me shembull luftimin e DhNG-së dhe DhF-së. Fushata/aktivitete specifike të ndërgjegjësimit për djemtë mund të fillojnë, bazuar në përvojën e organizatave të specializuara si Young Men Initiative (SIT), në veçanti, duke identifikuar kampionë të barazisë gjinore, të cilët denoncojnë DhNG dhe DhF, dhe paraqesin burrëri të reja dhe meshkuj model për t'u ndjekur.

Spote televizive me boksierë të famshëm u transmetuan në kanalet kryesore televizive në Kosovë* (2015).

Të jesh baba (Shqipëri, 2016)

<https://youtu.be/-UHFnxIqILU>

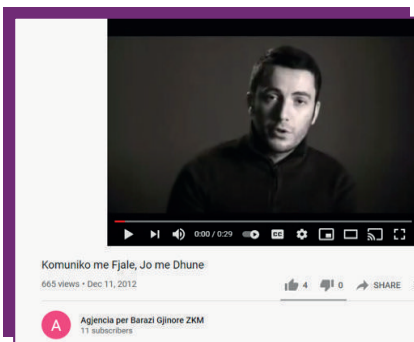
Rrjeti i Fuqizimit të Gruas në Shqipëri krijoi një video në lidhje me baballarët dhe vajzat. Ajo tregoi se sa pozitive mund të jetë për një vajzë të ketë një baba inkurajues dhe të dashur, i cili kërkon kohë të jetë me të dhe të bëjë gjëra së bashku.

Mjaft burrë? (EIGE, 2013)

<https://eige.europa.eu/men-and-gender-equality>

Fushata e White Ribbon u bën thirrje burrave të marrin pjesë aktivisht në luftimin e DhNG-së dhe DhF-së.

Komuniko me fjalë, jo me dhunë

(Agjencia për Barazi Gjinore, Kosovë* 2012)

Një video ku përfshihen artistë të njohur që bëjnë thirrje për ndryshim në qëndrimet në lidhje me viktimat e DhNG-së dhe DhF-së.

Linku: https://youtu.be/OrRk8L_6ywo

4.2.5. Puna në të gjitha format e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje

Konventa e Stambollit jep një listë të shumë formave të dhunës ndaj grave:

- dhuna në familje
- ngacmimi seksual
- përdhunimi
- martesë e detyruar
- krimet e kryera në emër të «nderit»
- gjymtimi i organeve seksuale
- aborti i detyruar
- sterilizimi i detyruar
- ndjekja

Disa vende kanë shtuar prostitucionin edhe si një formë e DhNG-së. Gjatë viteve, fushatat duhet të adresojnë të gjitha këto fusha.

Dhuna në familje

Vetë dhuna në familje mund të marrë shumë forma: dhuna ekonomike dhe privatësia (përfshirë privimin e qasjes në burime financiare/ushqim/ngrohje, etj.), dhuna psikologjike (përfshirë kërcënimet, shantazhet, fyerjet, ndjekjet, kontrollin, izolimin, mbajtjen e armëve në shtëpi etj.), dhuna fizike, përdhunimi dhe sulmi seksual.

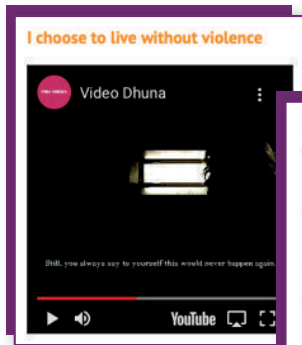
Ligji aktual i Kosovës* për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje mban listën vijuese:

1.2. **Dhuna në familje** - një ose më shumë veprime ose mosveprime të qëllimshme kur kryhen nga një person kundër një personi tjetër me të cilin ai ose ajo është ose ka qenë në marrëdhënie familjare, por pa u kufizuar në:

- 1.2.1 përdorimi i forcës fizike ose presionit psikologjik të ushtruar ndaj një anëtari tjetër të familjes
- 1.2.2 çdo veprim tjetër i një anëtari të familjes, i cili mund të shkaktojë ose kërcënojë të shkaktojë dhimbje fizike ose vuajtje psikologjike
- 1.2.3 shkaktimi i ndjenjës së frikës, rrezikshmërisë personale ose kërcënimit të dinjitetit
- 1.2.4 sulmi fizik pavarësisht nga pasojat
- 1.2.5 fyerje, ofendim, thirrje me emra ofendues dhe forma të tjera të frikësimit të dhunshëm;
- 1.2.6 sjellje përsëritëse me qëllim për të nënçmuar personin tjetër
- 1.2.7 akte seksuale jo konsensuale dhe keqtrajtim seksual
- 1.2.8 kufizimi i jashtëligjshëm i lirisë së lëvizjes së personit tjetër
- 1.2.9 dëmtimi ose shkatërrimi i pronës ose kërcënim për ta bërë këtë
- 1.2.10 shkaktimi i frikës tek personi tjetër për mirëqenien e tij/saj fizike, emocionale ose ekonomike
- 1.2.11 hyrja me forcë, largimi me forcë nga një vendbanim i përbashkët ose vendbanimi i personit tjetër
- 1.2.12 kidnapimi

Për të kuptuar më mirë rastet e dhunës në familje, është e dobishme të kujtojmë se si funksionon zakonisht, përmes të ashtuquajturit «cikël abuzimi»: «një fazë e ndërtimit të tensionit e ndjekur nga dhuna akute dhe që përfundon me një pajtim ose fazë “muaji i mjaltit” dhe “qetësi” (Walker, 1979). Të kuptuarit e «ciklit të abuzimit» mund të ndihmojë në ndërtimin e mesazheve sensibilizuese, si një mënyrë për të arritur tek viktimat.

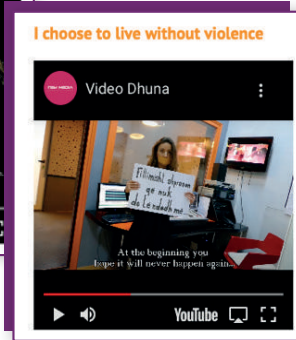
Shembull i praktikës së mirë

Procesi i DhF-së i përshkruar nga ish viktimë (Shqipëri, 2020)

<https://youtu.be/PDTRY8kvJoY>

Në këtë video nga Rrjeti i Ndërmarrëse Gra në Shqipëri, AWEN, një grua shqyrton të gjitha aspektet e përvojës së saj personale të DhF-së ndërsa disa gra shfaqen në ekran me një slogan pozitiv kundër DhF-së.

Përdhunimi martesor

Përdhunimi nga bashkëshorti është një nga format më të vështira të dhunës ndaj grave për t'u adresuar. Është një fenomen i përhapur, por i pashprehur, prandaj nevoja për të «zbatuar aktivitete të rregullta të ndërgjegjësimit dhe të shtrirjes së informacionit që synojnë posaçërisht dhunën seksuale, duke përfshirë përdhunimin martesor dhe nga partneri intim». (Këshilli i Evropës, 2017). Kur është e përshtatshme, përdhunimi bashkëshortor, ose përdhunimi martesor, mund të bëhen tema të një fushate sensibilizuese me slogane me këta rreshta: «një akt seksual kërkon dëshirë të ndërsjellë» («dëshirë» jo «pëlqim»), i cili ende nënkupton pabarazi gjinore), «jo do të thotë jo», përdhunimi është krim, pavarësisht nëse kryhet nga një i huaj apo nga burri i dikujt.

Shembull i praktikës së mirë

Fushata për përdhunimin bashkëshortor (Mbretëria e Bashkuar, 2012)

Nuk ka shumë shembuj të fushatave në lidhje me përdhunimin bashkëshortor. Vendet ende e kanë të vështirë të informojnë publikun se martesat nuk do të thotë pëlqim seksual. Ky poster është nga Policia e West Midlands.

Forma të tjera të dhunës ndaj grave

Në raportin e tij për Malin e Zi GREVIO vë në dukje:

"nevoja e përhapur për fushata më afatgjata dhe të rregullta të ndërgjegjësimit për të hequr tabutë ekzistuese rreth përdhunimit dhe dhunës seksuale" (GREVIO, 2018).

Në raportin e tij për Francën, GREVIO vë në dukje se tema të caktuara mbeten relativisht të pa-adresuara në fushatat e ndërgjegjësimit dhe të panjohura për publikun, të tilla si dhuna psikologjike dhe ekonomike, si dhe fenomeni i kontrollit detyrues të pësuar nga viktimat e DhF-së. Fusha të tjera ku përpjekjet e avokimit të qëndrueshëm janë të domosdoshme përfshijnë: tolerancën e vazhdueshme shoqërore të përdhunimit dhe mohimit të tij, të cilat largojnë viktimat; dhunën kibernetike verbale dhe seksuale ndaj vajzave; pasojat e dëmshme të dhunës në familje ndaj fëmijëve dëshmitarë; dhe dhunën ndaj grupeve të caktuara të

grave në rrezik diskriminimi, të tilla si gratë me aftësi të kufizuara, gratë në prostitucion, gratë në komunitetin LGBT dhe gratë që u përkasin komuniteteve në të cilat vazhdojnë praktikatat e dëmshme (martesa e detyruar, gjymtimi i organeve gjinitale të femrave) (raporti i GREVIO për Francën, 2019).

4.2.6. Shmangia e fajësimit të viktimave

Sipas anketës së vitit 2015 të kryer nga Rrjeti i Grave të Kosovës, 21% e kosovarëve e konsiderojnë "të pranueshme që një burrë ndonjëherë të godasë gruan e tij", dhe 32% mendojnë se "është e natyrsme që dhuna fizike ndonjëherë të ndodhë kur një çift grindet". Në Kosovë*, «zakonet patriarkale, qëndrimet tradicionale dhe rolet historike gjinore kanë kufizuar të drejtën e grave për të kontribuar politikisht, ekonomikisht dhe shoqërisht» (Këshilli i Evropës, 2017)

Kjo, natyrisht, nuk është specifike për Kosovën*.

"Dhuna me bazë gjinore ekziston për shkak të dallimeve në pushtet midis meshkujve dhe femrave dhe është e rrënjosur në normat kulturore në lidhje me karakterin mashkullor dhe atë femëror, nderin e mashkullit, dëlirësinë dhe bindjen e femrës, dhe të drejtën seksuale të mashkullit, një ideologji që mbështet idenë që femrat konsiderohen të jenë në varësi të meshkujve dhe se gratë pritet t'i binden dhe të kënaqin bashkëshortët e tyre." (CARE, 2014)

Në rastet e dhunës në familje, fajësimi i viktimave nënkupton që një grua i ka sjellë dhunë vetvetes për të gjitha llojet e arsyeve - kryesisht për shkak se ajo nuk e ka kënaqur/shërbyer/bindur partnerin e saj ashtu siç pritet, nga ai dhe nga shoqëria në përgjithësi. Ndoshta ajo ka gatuar diçka që nuk i pëlqen atij, ndoshta ajo ishte vonuar, ose ka shpenzuar para që ai dëshiron të kontrollonte, ose ka biseduar me fqinjë, ose i është kundërpërgjigjur atij.

Në rastet e ngacmimeve seksuale ose sulmeve seksuale në hapësirën publike ose në punë, fajësimi i viktimave përfshin idenë se ajo ia ka sjellë vetvetes duke "dërguar mesazhin e gabuar", duke refuzuar të shohë se "burrat kanë nevojë ose pulse seksuale". Do të thuhet se rrobat ose grimat i saj janë përgjegjëse për sulmin, ose sepse ajo nuk duhet të jetë natën jashtë.

Nga fqinjët tek media, kryerësi i dhunës do t'i ofrohet «një arsye», «një justifikim» për dhunën e tij. Dhuna do të konsiderohet «faji» i saj. Shpesh është e qartë se «Rrëfimet e medias në trillime dhe formate lajmesh kanë tendencë të përfaqësojnë një imazh të dhunës me bazë gjinore përmes stereotipave të përsëritura, miteve dhe viktimizimit». (Wolf, 2013)

Gratë shpesh do ta fajësojnë veten e tyre për dhunën - stereotipet gjinore janë aq të forta sa nuk guxojnë t'i pyesin hapur. Nëse një viktimë ndihet fajtore, ajo do të heshtë: kryerësit e dhunës janë të vetëdijshëm për këtë dhe llogarisin të vazhdojnë kryerjen e dhunës. Shoqëria duhet të zhvendoset nga justifikimi i DhNG-së dhe DhF-së në një qëndrim me zero tolerancë.

Mesazhet për gra mund të përfshijnë: «Ju nuk keni faj», «Ju nuk jeni fajtore». Mesazhet për shoqërinë: «Dhuna nuk është kurrë përgjigja», «Dhuna nuk justifikohet kurrë, mos e përdor».

Shembuj të praktikave të mira

**Ndryshimi i pikëpamjeve
(Komisioni Evropian, 2018)**

<https://ec.europa.eu/justice/saynostopvaw/>

Fushata e Komisionit Evropian që u bën thirrje qytetarëve të BE-së kundër VAW dhe DV.

Fushata e Rrjetit Kombëtar për t'i dhënë fund dhunës në familje (SHBA, 2018):

“Mbështetje, besim dhe #BelieveSurvivors. Vendosi me të drejtë përgjegjësinë mbi abuzuesit dhe kryerësit e dhunës për t'i dhënë fund abuzimit.»

Një petition kundër diskriminimit ndaj viktimave të DhF-së (nga Alisha Lay, një fotografe, Australi, 2017):

Parandalimi i ngacmimeve seksuale (ABGJ, Kosovë* 2020)

Një video e cila informon në lidhje me legjislacionin, por edhe se çfarë përbën ngacmimi seksual. Videoja është në shqip dhe serbisht.

4.2.7. Kontaktimi i viktimave

Interesat dhe nevojat e viktimave duhet të jenë pika kryesore e fushatave të ndërgjegjësimit. Është thelbësore të jepen mendime të forta për:

- ▶ **Slogani** nënkupton se dikush është në anën e viktimës. Mesazhet do të jenë në rreshtat e «ju nuk jeni vetëm», «ju mund të gjeni ndihmë», «ne ju besojmë».
- ▶ **Vizuali.** Të tregohet ose të mos tregohet shprehja fizike e dhunës (një burrë që godet një grua) ose pasojat e saj fizike (një grua e shtrirë në dysheme/e gjakosur/me fytyrë të mavijosur, etj.), është një çështje e rëndësishme. Tregimi i një gruaje të lënduar mund të mos jetë e rëndësishme për t'i kontaktuar viktimat, të cilat mund të mos e njohin/identifikojnë gjendjen e tyre kur paraqitet në mënyrë grafike. Përveç kësaj, ato nuk mund të portretizohen ashtu siç pritet të thonë vetëm jo dhe t'i japin fund situatës. “Viktimat e DhNG-së dhe DhF-së përfaqësohen të izoluara dhe përgjegjësia për të vepruar dhe ndaluar abuzimin shpesh u vihet atyre. Kryerësit e dhunës e DhNG-së dhe DhF-së në veçanti, por edhe burrat në përgjithësi, janë përjashtuar kryesisht nga diskursi. Në vend që të inkurajojmë viktimat dhe të ndërtojmë besimin e tyre, në tekstet e fushatës është pikturuar një pamje e zymtë e izolimit dhe frikës.» (De Nagy, 2018).

GREVIO ka nënvizuar se “gratë në situata të cenushme nuk duhet të harrohen, për shembull, gratë me aftësi të kufizuara, gratë nga pakicat kombëtare duke përfshirë komunitetin rom, gratë LBT (lezbikë, biseksuale, transgjimore), gratë nga zonat rurale, gratë emigrante, azilkërkuese dhe refugjate, gratë pa leje qëndrimi dhe gratë me varësi” (GREVIO, 2020).

Shembuj të praktikave të mira

Informimi i viktimave se ndihma ekziston (Mali i Zi, 2020)

Kjo fushatë u lansua nga OSBE-ja gjatë mbylljes nga pandemia covid-19, duke përfshirë numra të dobishëm të telefonit ku mund të raportohet dhuna:

Kontaktimi i viktimave për të thirrur linjën e ndihmës (Gjermani, 2019)

Një seri fletushkash, të gjitha të disponueshme për shkarkim, linja të riprodhuara që përdoren shpesh nga kryerësit e dhunës: “Askush nuk do të të besojë, tha ai”, “Ai do të na gjejë, tha ai”, “Familja do të të refuzojë, tha ai”, “Ju më përkisni mua, tha ai” të gjitha të ndjekura nga “Por tani, unë po flas” dhe linjën e ndihmës.

Informacioni ishte në dispozicion në 8 gjuhë dhe kishte një version për njerëzit me aftësi të kufizuara në të mësuar.

Vende të qasshme për viktimat (Mbretëria e Bashkuar, 2020)

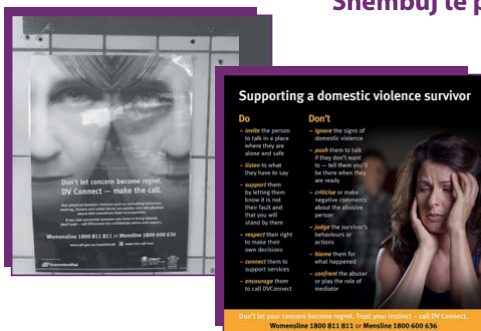
Ky poster u vendos në supermarkete, shitës me pakicë dhe barnatore (vendet e vetme që mund të shkohet gjatë mbylljes nacionale nga pandemia COVID-19) në Brent. Ai tregoi që autoritetet lokale ishin të vetëdijshme për shifrat e larta dhe dhanë numrat e linjës për ndihmë. Kjo ishte në dispozicion në polonisht, somalisht, anglisht, arabisht dhe portugalisht. Numrat e linjës për ndihmë u shtypën edhe në faturën e blerjeve.

4.2.8. Kontaktimi i dëshmitarëve

Fushatat e ndërgjegjësimit mund të flasin me dëshmitarët e DhNG-së dhe DhF-së. Ata duhet të informohen për rolin që mund të luajnë në asistimin e viktimave dhe raportimin e dhunës.

Për shembull, ata mund të mos e dinë se «mosraportimi i abuzimit të fëmijëve dhe dhuna në familje përbën vepër penale sipas Nenit 384 të Kodit Penal të Kosovës*» (Këshilli i Evropës, 2017).

Shembuj të praktikave të mira

Adresimi i dëshmitarëve dhe miqve (Australi, 2015)

Fushata Trust Your Instinct (Beso instinktit tënd) kishte për qëllim drejtpërdrejt dëshmitarët dhe miqtë. Dhe thoshte: «Mos lejoni që shqetësimi të bëhet keqardhje. Lidhet me DhF-në, bëj telefonatën.»

Inkurajimi për veprim (Francë, 2018)

Ky poster nga qeveria franceze inkurajon reagimin nga publiku i gjerë dhe për të mos toleruar DhNG-në dhe DhF-në: «Seksizmi dhe dhuna seksuale në punë, në shtëpi, në sferën publike - Të reagosh mund të ndryshosh gjithçka».

Bashkimi i forcave (Shqipëri, 2021)

Opinion në Albanian Daily News nga Ambasadori Vincenzo Del Monaco: “Dhuna ndaj grave dhe vajzave: Nuk ka zgjidhje tjetër veç bashkimit të forcave për ta luftuar së bashku”,

Unë jam #WithHer, a je ti? (Komisioni Evropian, mars 2020)

#WithHer është një fushatë digjitale që inkurajon njerëzit të jenë në anën e viktimave.

4.2.9. Informimi i publikut të gjerë për realitetin dhe ndikimin e DhNG-së dhe DhF-së

Pasojat e DhNG-së dhe DhF-së janë shkatërruese në shumë nivele - dhe të dhënat mund të përdoren për të mbështetur këto fakte. Nga kostot socio-ekonomike tek komuniteti dhe ndikimet personale (varfëria, pastreha, kostot shëndetësore, dëmtimet psikologjike dhe fizike dhe përpjekjet për vetëvrasje, etj.), viktimat e DhNG-së dhe DhF-së nuk janë vetëm tre rreshta në një gazetë, ose një pjesë e pashmangshme e jetës së përditshme (ref. fajësimi i viktimave) por një shkelje serioze e të drejtave të njeriut që nuk mbart asnjë justifikim.

Dhuna ndodh brenda të gjitha prejardhjeve shoqërore, të gjitha llojeve të familjeve dhe çifteve dhe midis profesioneve të ndryshme. Nuk ka as një kryes tipik dhune dhe as viktimitë tipike të dhunës ndaj grave. Në mesin e publikut të gjerë, të gjithë njohin dikë që po kalon këtë sprovë, nëse ata nuk janë vetë viktimitë ose kryes i dhunës.

Konventa e Stambollit sqaron se edhe fëmijët janë viktima të DhF-së. Aktivitetet e ndërgjegjësimit mund ta sjellin këtë informacion në publik. Ai mund të japë një pamje të ndryshme, por të rëndësishme për çështjet që lidhen me dhunën në familje. Ai adreson çështje të atësisë, të karakterit mashkullor dhe ndihmon për t'i dhënë fund idesë se DhF është çështje private ose thjeshtë mosmarrëveshje brenda një çifti.

Raporti i GREVIO-s për Shqipërinë inkurajon aktivitete sensibilizuese për të promovuar njohuri në lidhje me dëmin e shkaktuar fëmijëve që janë dëshmitarë të dhunës në familje. Fëmijët duket se janë «viktimat e harruara të dhunës në familje ndaj grave». GREVIO shqetësohet veçanërisht nga niveli i ulët i ndërgjegjësimit, mes vetë viktimave të dhunës, për ndikimin që ka dëshmimi i dhunës në familje tek fëmijët (GREVIO, 2017).

Shembull i praktikës së mirë

Postera kundër DhF duke përdorur vizatime nga fëmijët (Francë, 2011)

"Një burrë që është i dhunshëm me gruan e tij nuk është një baba i mirë" (në të majtë: "Mos lëndo mamën")

Fushata u hartua dhe lansua nga Collectif féministe contre le viol (Kolektivi feminist kundër përdhunimit), me financim shtetëror, siç është pothuajse gjithmonë rasti në Francë.

4.3. Rëndësia e të dhënave dhe përfshirja e të gjithë palëve të interesit në fushatat ose programet e ndërgjegjësimit

Pjesë të popullatës mund të mos kenë dhënë kurrë një mendim të dytë për DhNG-në dhe DhF-në, e lëre më për stereotipet gjinorë dhe rolet gjinore. Pasi janë rritur dhe jetuar në një kontekst të stereotipave gjinor, çekuilibrit gjinor dhe roleve të caktuara gjinore, disa mund të marrin si të mirëqenë se «burrat janë më superior se gratë», «burrat kanë nevoja», «gruaja duhet t'i bindet burrit të vet», «viktima e përdhunimit po e kërkonte përdhunimin», «është në traditat tona», etj. Njerëzit mund të mos jenë në dijeni të dëmit të shkaktuar nga modelet që promovojnë inferioritetin e grave, të pushtetit dhe modeleve të kontrollit të dhunës ndaj grave, ose që është e mundur të sjellë ndryshime. Njerëzit mund të mos e dinë as se mund dhe duhet të jenë aktorë të ndryshimit.

Strategjitë e ndërgjegjësimit duhet të mbajnë parasysh se ku qëndrojnë njerëzit në fillim, dhe cilat ndryshime duhet të arrihen.

4.3.1 Mbledhja e të dhënave, politikëbërja e bazuar në prova dhe vlerësimi i ndikimit

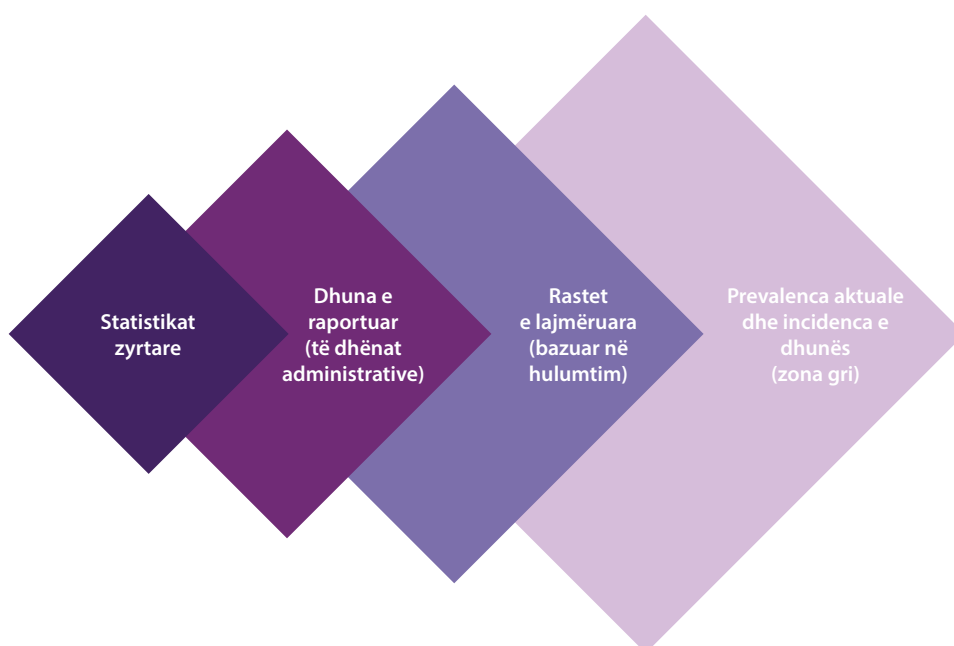
Krijimin e nje procesi efektiv për mbledhjen e të dhënave

Për të hartuar dhe zbatuar politikat e ndërgjegjësimit, është e nevojshme që të:

- ▶ Ketë të kuptuar të përbashkët dhe përkufizim të përbashkët të DhNG-së dhe DhF-së
- ▶ Kuptohet natyra dhe përhapja e fenomenit
- ▶ Mbështetet në një sistem të koordinuar, sistematik dhe të besueshëm të mbledhjes së të dhënave
- ▶ Kryhen anketa përmes konsultimit mes shumë agjencive në mënyrë që të harmonizohen të dhënat dhe të bëhen të dobishme për politikëbërje dhe veprime parandaluese.

Konventa e Stambollit (Neni 11) u kërkon shteteve anëtare palë «të kryejnë anketa të bazuara në popullatë në intervale të rregullta për të vlerësuar përhapjen dhe trendet në të gjitha format e dhunës të mbuluara nga fushëveprimi i kësaj Konvente».

Sipas Institutit Evropian për Barazi Gjinore, (EIGE, 2013, 2017-2018) «të dhënat mbi dhunën ndaj grave mund të merren nga burime të ndryshme, përfshirë përmes anketave të mostrës (si përfaqësuesi më i afërt i përhapjes reale ose shkallëve të incidenteve), ose nga institucionet administrative që merren me raste të raportuara të dhunës ndaj grave (të tilla si policia, drejtësia, ose shërbimet shëndetësore dhe sociale). Statistikat zyrtare përpilohen dhe prodhohen, zakonisht nga zyrat kombëtare të statistikave, bazuar në të dhënat nga anketat dhe/ose burimet administrative; por këto kapin vetëm një pjesë të përhapjes dhe incidencës reale të dhunës ndaj grave. Dallimi midis përhapjes dhe incidencës reale të dhunës nga njëra anë, dhe dhunës së zbuluar të regjistruar nga anketat e mostrës nga ana tjetër mund të njihet si 'zona gri', siç ilustron më poshtë. Pavarësisht nga pamundësia e saj për të kapur përhapjen e plotë të dhunës, të dhënat administrative janë të rëndësishme për të vlerësuar se si shërbimet publike reagojnë ndaj nevojave të grave që kanë përjetuar dhunë dhe për të monitoruar trendet me kalimin e kohës.»

Përdorimi i të dhënave në ndërgjegjësim

Pasja e të dhënave për DhNG dhe DhF ndihmon në:

- ▶ Identifikimin e grupeve të synuara prioritare
- ▶ Krijimin e mesazheve, veçanërisht të drejtuara drejt medias, pasi shifrat e rëndësishme mund të bëhen tituj kryesorë
- ▶ Informimin e publikut të gjerë për përhapjen e DhNG-së dhe DhF-së dhe kundër nënvlerësimit ose minimizimit të fakteve dhe shifrave.

Publikimi i të dhënave të reja ka potencialin për të sjellë vëmendjen e medias dhe nënkupton një mesazh të fortë politik nga institucionet dhe palët e interesit. Kjo tregon se problemi pranohet; që politikëbërja mbështetet në fakte të vërtetuara; dhe që shifrat demonstrojnë një problem që do të trajtohet.

Para inicimit të një fushate ose aktiviteti për ndërgjegjësim, është e rëndësishme të grumbullohen të dhëna për nivelin aktual të ndërgjegjësimit në mesin e popullatës së caktuar që do të synohet nga fushata ose aktiviteti.

Të dhënat e mbledhura mund të përfshijnë:

- ▶ Një anketë për profesionistët e vijës së parë para/pas trajnimit
- ▶ Një studim i popullatës së përgjithshme për një temë të caktuar (të tilla si aspektet e dhunës, aspektet ligjore, ligjet që zbatohen dhe njohuritë për burimet që ekzistojnë)

Kjo do të ndihmojë në tri fusha: identifikimin e boshllëqeve në njohuri që duhet të plotësohen përmes ndërgjegjësimit, formësimit të dizajnit të fushatës ose programit dhe matjes së ndikimit të saj pas fushatës ose programit.

Gjetja e kohës së duhur për publikim e të dhënave është e rëndësishme. Kjo mund të jetë pjesë e një plani kombëtar të veprimit ose të mbahet brenda një afati kohor që përcakton orarin (sistemin e të dhënave, fillimin, trajtimin, përmbledhjen ose mesazhin), duke përfunduar me publikimin e gjetjeve.

Shembull i praktikës së mirë

Anketë kombëtare (Francë, 2000)

Në vitin 2000, për herë të parë, qeveria franceze zhvilloi një anketë në shkallë të gjerë mbi dhunën ndaj gruas (Enquête nationale sur les violences faites aux femmes, ENVEFF). Megjithëse kishte disa kufizime, siç ishte kryerja përmes telefonit (e cila përjashtonte gratë pa qasje në telefon) dhe synohej vetëm grupmosha 20-59 vjeç, rezultatet e saj kanë pasur një ndikim të madh dhe të qëndrueshëm në media. Shifra e saj më e papritur dhe goditëse ishte se 1 në 10 gra kishin hasur në disa lloje të DhNG-së gjatë jetës së tyre. Që atëherë, kjo shifër është përdorur për fushata të shumta dhe mesazhe kundër DhNG-së.

4.3.2 Përfshirja e organizatave të grave dhe ekspertëve të barazisë gjinore

Përfshirja e organizatave të grave

Për të ndërtuar një politikë efektive të ndërgjegjësimit, është e nevojshme të kuptohet se ku dhe si gjërat mund dhe duhet të përmirësohen. Organizatat e grave në Kosovë* kanë një përvojë të kahershme dhe një rrjet të themeluar mirë në nivelin lokal.

Ato mund t'i sigurojnë grupit punues:

- ▶ të dhëna sasiore, d.m.th., informacion të vlefshëm për komunitetin dhe normat lokale (në veçanti në lidhje me zonat e largëta ose rurale)
- ▶ të dhëna cilësore, d.m.th., pasqyrë të vlefshme të gjendjeve reale me të cilat përballen viktimat, larg klisheve
- ▶ qasje të tyre profesionale për t'u marrë me viktimat, kryesit e dhunës dhe të gjitha agjencitë e përfshira (përfshirë përdorimin e Procedurave të tyre Standarde të Veprimit)
- ▶ pikëpamjet dhe nevojat e tyre
- ▶ asistim në zgjedhjen e mesazheve për fushata

Organizatave lokale gjithashtu mund të identifikojnë nevojat për veprime specifike të informacionit dhe t'i sjellin ato nevoja në vëmendjen e autoriteteve lokale në mënyrë që të marrin mbështetje financiare dhe politike. Kjo strategji do të duhet të mbështetet me trajnim të gjerë të të gjithë profesionistëve të vijës së parë.

Në raportin e tij për Malin e Zi, GREVIO vë në dukje rëndësinë e hartimit me kujdes të masave sensibilizuese dhe edukuese për të adresuar qëndrimet dhe perceptimet mbizotëruese në lidhje me dhunën në familje dhe format e tjera të dhunës ndaj grave. Masat parandaluese dhe çdo ndërhyrje do të dështojnë në mënyrë të pashmangshme nëse segmente të mëdha të shoqërisë dhe profesionistëve nuk e pranojnë plotësisht idenë se dhuna në familje dhe format e tjera të dhunës janë shfaqje të papranueshme të pushtetit të burrave mbi gratë. (GREVIO, 2018).

Thirrje për projekte

Institucionet shtetërore mund të konsiderojnë lansimin e një thirrjeje për projekte për fushata ndërgjegjësimi. Ajo do t'u kërkojë organizatave të grave ose OJQ-ve të zhvillojnë projekte që ato do të jenë në gjendje t'i zbatojnë nëse financohen. Thirrja për projekte do të ketë nevojë për një afat dhe të përfshijë një përkufizim të saktë të asaj që u kërkohet pjesëmarrësve. Pjesëmarrësit do të kuptojnë që projekti i tyre mund të përzgjedhet ose jo dhe ata do të marrin informata kthyesë nëse nuk përzgjedhen dhe për të përmirësuar aplikimet e tyre në të ardhmen.

Projektet duhet të përfshijnë:

- ▶ objektivin (mosha/zona/gjinia/profli, etj.) dhe numrin e njerëzve të arritur përmes projektit
- ▶ një orar
- ▶ mjetet teknike të zbatimit
- ▶ një buxhet të detajuar
- ▶ të dhënat para/pas projektit
- ▶ mjetet e përhapjes
- ▶ mjetet e vlerësimit
- ▶ të ardhmen e projektit pas përfundimit të financimit

Plani i financimit:

- ▶ identifikoni kostot dhe hartoni një buxhet të detajuar
- ▶ identifikoni financuesit e mundshëm privatë dhe publikë
- ▶ studioni përfshirjet e kaluara/aktuale të financuesve përmes hulumtimit të raporteve të tyre vjetore, gazetave, thirrjeve për projekte, fushave me interes, etj.
- ▶ vendosni se cilët janë më të mundshmit për të financuar projektin
- ▶ identifikoni qartë për arsyetimin e propozimit dhe çfarë kthimi/përfitimi mund të presë financuesi
- ▶ jeni të gatshëm për të ndryshuar planin e financimit sipas mundësive të reja ose refuzimeve.

Konsulencë e ekspertëve të barazisë gjinore

Shërbimet mbështetëse dhe grupet e grave tashmë punojnë me qytetarë dhe profesionistë për të rritur ndërgjegjësimin për DhNG-në dhe për të krijuar ndjeshmëri ndaj viktimave. Për këtë arsye, organizatat e grave në një nivel lokal shpesh kanë krijuar partneritete formale si dhe joformale me policinë lokale, bashkinë/komunën, mediat dhe popullatën. (Gavric, 2018).

Përvoja dhe informatat kthyesë të tyre do të ndihmojnë në zgjidhjen e:

- ▶ Fushëveprimet të dhunës
- ▶ Perceptimet e njerëzve për DhNG-së dhe DhF-së
- ▶ Argumentet që paraqiten për të justifikuar dhunën, për të fajësuar viktimat ose për të kufizuar të kuptuarit e asaj që përbën DhNG dhe DhF
- ▶ Si t'i qasemi temave të tilla në nivel lokal (aktivitetet, takimet, fletëpalosjet, fushatat, në shkolla, etj.).
- ▶ Viktimat në të kaluarën mund të përfshihen në fushata dhe ndërgjegjësim; një kontribut i vlefshëm i mundësuar nga besimi i tyre në qendrat e ndihmës dhe strehimoret.

Shembull i praktikës së mirë

Projekt nga *Libres Terres des Femmes (Francë, 2015)*.

Libre Terre des Femmes gjendet në veri-lindje të Parisit. Ata janë të specializuar në ofrimin e ndihmës për viktimat e dhunës në familje (550 gra/vit). Ata janë anëtarë të rrjetit kombëtar Fédération nationale solidarité femmes, FNSF. Ja hapat e projektit të suksesshëm që ata krijuan:

- **Të dhëna:** Libres Terres des Femmes e kuptoi që një numër i madh i grave u referuan atyre nga materniteti i spitalit lokal (Hôpital Lariboisière). Pothuajse të gjitha ishin emigrante (nga Afrika, Pakistani dhe Rusia kryesisht) dhe jo frëngjisht-folës si gjuhë amtare.
- **Hulumtime:** ata kuptuan që gratë e kishin të vështirë të kuptonin të drejtat e tyre (d.m.th. ligji francez kundër dhunës në familje), e lëre më mënyrën e raportimit të dhunës, apo përdhunimit nga bashkëshorti i tyre në një stacion policie.
- **Nevoja:** ata vendosën që mënyra më e mirë për të marrë mesazhin tek gratë do të ishte të bënin filma të shkurtër në gjuhën e tyre amtare.
- **Financim:** Ministria e Brendshme franceze dha një përgjigje pozitive ndaj kërkesës së tyre dhe planifikimit të buxhetit.
- **Zbatim:** një ekspert i dhunës me bazë gjinore u punësua dhe punoi me dëshmitë e viktimave në të kaluarën dhe ato aktuale. U vendos që filmat e shkurtër të animuar të ishin më efikas sesa filmat me metrazh të shkurtër; historia do të tregohet në vetën e parë nga një grua që nuk ishte më në një gjendje dhune.

Si rezultat, 8 filma me nga 2.5 minuta secili u gjiruan me tema specifike: "Si të parashtrohet një ankesë", "Abuzimi psikologjik", "Urdhër mbrojtja", "Shtatzënia dhe fëmijët", "Dhuna në familje dhe përdhunimi", "Le të kthejmë vetëbesimin tuaj", "Si të divorcohem", "Si të kthejmë autonominë tuaj". Të 8 filmat u dubluan në arabisht, bambara, kinezisht (mandarin), anglisht, frëngjisht, lingala, portugalisht, soninke, rusisht, tamil, wolof. Filmat iu shfaqën grave që vinin personalisht në Libre Terre des Femmes, sa herë që duhej, dhe shërbyen si bazë për punën në të ardhmen. Meqenëse filmat janë në dispozicion në YouTube, ata janë shikuar nga një audiencë më e gjerë sesa thjesht gratë që kërkojnë ndihmë në Libre Terre des Femmes, si dhe janë përdorur për trajnimin e profesionistëve të vijës së parë. Për më tepër, platforma të tilla si YouTube ofrojnë statistika të shikimit, e cila është një mjet i dobishëm vlerësimi sasior për hulumtuesit. Për shembull, filmi i shkurtër i animuar me temë «Abuzimi psikologjik» mori 42,223 shikime unike për versionin francez, 2,537 në arabisht, 1,788 në anglisht... (të dhëna në YouTube, April 2021)

Linku për videot: <http://www.ltdf.fr/l-association/nos-films-et-tous-nos-outils/>

4.3.3 Nxitja e bashkëpunimit mes shumë agjencive: përfshirja e të gjitha palëve përkatëse të interesit

Koordinimi midis palëve relevantë të interesit është i nevojshëm në hartimin dhe zbatimin e iniciativave për ndërgjegjësim.

Për njëzet vjet, Kosova* ka ndërtuar një kornizë ligjore dhe politike për t'i dhënë fund DhNG-së dhe DhF-së. Kjo bazohet në një bashkëpunim të fortë dhe të ngushtë midis organizatave dhe institucioneve ndërkombëtare dhe vendore. Në nivelin lokal trembëdhjetë komuna kanë ngritur mekanizma bashkëpunimi mes shumë agjencive ose grupe punuese komunale midis policisë, OJQ-ve, strehimoreve, gjyqësorit dhe institucioneve të tjera për mbrojtjen dhe mbështetjen e viktimave të dhunës në familje. Ky bashkëpunim dhe ndarja e pikëpamjeve, është një mjet kryesor për ndërgjegjësim efikas. Ky duhet të ushqehet dhe të përforcohet më tej në çdo mundësi në dispozicion.

Një fushatë e suksesshme do të duhet të mbledhë një grup punues të përbërë nga:

- ▶ Agjencia për Barazi Gjinore
- ▶ Koordinator Kombëtar për Dhunën në Familje
- ▶ Organizatat lokale të grave si strehimoret, OJQ-të dhe rrjetet në fushën e DhNG-së dhe DhF-së
- ▶ Ekspertë të barazisë gjinore
- ▶ Ekspertë të komunikimit
- ▶ Ekspertë të tjerë, siç janë shkencëtarët e forenzikës, organizatat rinore, ekspertët e arsimit, organizatat ndërkombëtare etj.

Idealisht, të gjithë anëtarët e përfshirë në fillim duhet të marrin pjesë gjatë gjithë procesit.

Procesi i vendimmarrjes duhet të vendoset paraprakisht, në mënyrë që të përcaktohet se si do të merren vendimet përfundimtare për secilin hap të procesit. Duhet të mundësohet kohë për shkëmbimin e pikëpamjeve (përmes emailave ose takimeve). Një votë brenda grupit punues mund të provojë të jetë zgjidhja më e përshtatshme. Afatet e fundit duhet të ekzistojnë për vendimet përfundimtare.

Institucionet relevante (Koordinatori Nacional kunder DHF, ABGJ-ja) mund, ndër të tjera, të:

- ▶ sjellin ekspertizë
- ▶ monitorojnë buxhetin dhe aspektet financiare të procesit
- ▶ monitorojnë orarin
- ▶ përafrojnë programin e fushatës sensibilizuese me politikën qendrore.

Organizatat lokale të grave dhe ekspertët në fushën e DhNG-së, ndër të tjera:

- ▶ ndajnë nevojat që ata kanë identifikuar
- ▶ trajnojnë ekspertë të komunikimit për të kuptuar dhunën me bazë gjinore dhe çështjet që lidhen me DhNG-së dhe DhF-së
- ▶ përshkruajnë audiencën e synuar që kanë në mendje
- ▶ ndajnë të dhëna dhe informata që janë të dobishme për fushatën
- ▶ sugjerojnë data të duhura për lansim.

Ekspertët në DhNG dhe DhF, ndër të tjera:

- ▶ ndajnë të dhëna dhe analiza të sakta
- ▶ sugjerojnë tema për t'i trajtuar
- ▶ sigurojnë që fushata po shkon drejt audiencës së duhur me mjetet e duhura

Ekspertët e komunikimit, ndër të tjera:

- ▶ ndihmojnë në përcaktimin e audiencës së synuar
- ▶ sjellin ide dhe propozime për një mesazh të fuqishëm (të shkruar dhe vizual) brenda një buxheti specifik
- ▶ studiojnë mjetet dhe kanalet e duhura për fushatën sipas audiencës, kohëzgjatjes dhe buxhetit
- ▶ sugjerojnë kohën më të mirë për të lansuar fushatën
- ▶ organizojnë dhe kryejnë teste paraprakisht në mënyrë që të modifikojnë mesazhin dhe pamjet nëse është e nevojshme..

Ekspertët e komunikimit mund të favorizojnë një mesazh tronditës ose vizual që mund të mos i përshtatet nevojave të viktimave/realitetit të DhF-së, siç paraqitet nga organizatat bazë për shembull. Nga ana tjetër, palët e interesit dhe organizatat e grave mund të kenë mungesë njohurish mbi buxhetimin e fushatës, ose sasinë e informacionit që mund të bartet në një fushatë të vetme.

4.4. Puna me mediat duke përfshirë rolin e Komisionit të Pavarur të Mediave dhe vetë-rregullimin e sektorit

4.4.1. Puna me media

Potenciali transformues i medias në lidhje me portretizimin e gjinive dhe rolet e tyre shoqërore është i madh. „Media luan rol të rëndësishëm si edukimi përmes raportimit korrekt të fenomenit, ruajtjes së anonimitetit, raportimit etik bazuar në parimet e gazetarisë“ (intervista ABGJ, 2020). Kur trajnohen, profesionistët e medias mund të jenë agjentë qendrorë të ndryshimit. Kur nuk trajnohen, ndikimi i tyre mund të krijojë dëme të konsiderueshme dhe të aftgjata, të pengojë viktimat që të mos paraqiten dhe të minojë përpjekjet e ndërgjegjësimit.

Misioni i OSBE-së në Kosovë* “Udhëzime për gazetarë: Raportimi për dhunën në familje” (2018) mund të vihet në dispozicion për të gjithë profesionistët e medias, veçanërisht në shkollat e gazetarisë dhe të produksionit. Universitetet dhe shkollat juridike duhet ta përdorin atë gjithashtu, pasi profesionistët e sistemit gjyqësor shpesh do të jenë burimi i parë i informacionit për gazetarët.

Meqenëse reklamat mund të transmetojnë stereotipet gjinore, ato nuk duhet të harrohen gjatë procesit. “Reklamimi rikrijon mijëra dhe mijëra imazhe, duke përforcuar dualizmin gjinor heteroseksual me stereotipet e tij të karakterit mashkullor dhe atij femëror, kryesisht në lidhje me dëshirat seksuale të burrave. Objektivizimi i grave materializohet në kodet simbolike të roleve gjinore të seksualizuara, duke i copëtuar ato në pjesë (kofshë, këmbë, gjinj, etj.) dhe duke fetishizuar trupin femëror, të krahasueshëm me përfaqësimet pornografike. Si pasojë, këto ndërtime dominuese të feminitetit ‘të dëshirueshëm’, ‘ideal’ për të tërhequr fantazitë mashkullore janë kritikuar si kontribuuese të dhunës mashkullore ndaj grave” (Wolf, 2013).

Në zbatimin e Nenit 17 të Konventës së Stambollit, trajnimi i mediave mund të përfshijë punëtori/konferenca të dedikuara. Pjesëmarrës do të ishin përfaqësues të mediave si dhe Agjencia për Barazi Gjinore, Koordinatori Kombëtar për Dhunën në Familje, Shoqata e Gazetarëve të Kosovës*, profesionistë të vijës së parë, organizata të grave, etj. Punëtori gjithashtu mund të organizohet në shkollat e gazetarisë dhe të produksionit, dhe për organizatat ose klubet lokale të shtypit.

Punëtoritë ofrojnë një mundësi për të shkëmbyer përvojën dhe për të ndërtuar të kuptuarit e ndërsjellë të qëllimeve dhe mjeteve të bashkëpunimit të avancuar. Për disa palë të interesit dhe grupe të grave në veçanti, mund të jetë mjaft frustrues raportimi i medias për DhNG dhe DhF. Punëtoritë ose seminarët mund t’i ndihmojnë ata të kuptojnë se çfarë kërkohet të bëhet për raportim interesant/shitje të lajmeve/marrje të shikuesve ose lexuesve, etj.

Në të kundërtën, mediat do të ishin në gjendje të kuptojnë realitetet e DhNG-së dhe DhF-së dhe pikëpamjen e viktimave, mënyrën se si punojnë agjencitë, kujt t’i ofrohen burime për reagime profesionale mbi një histori, ku të marrin të dhëna përfshirë legjislacionet dhe si mund

të ndryshojnë perceptimet që sjellin ndryshim. Ky informacion mund t'i ndihmojë ata të japin mesazhin e duhur, të shmangin fajësimin e viktimave, të shmangin justifikimin për krimet (xhelozinë ose pasionin) dhe të respektojnë identitetin dhe konfidencialitetin e viktimave.

Zakonisht është produktive që organizatat lokale të grave dhe media lokale të ndajnë përvojën e tyre. Gjatë viteve, grupet e grave në Kosovë* kanë ndërtuar marrëdhënie të forta me profesionistë të medias, veçanërisht në nivelin lokal.

Veprimet e mundshme nga Komisioni i Pavarur për Media

Ndërsa është përgjegjës për monitorimin e përmbajtjes së programeve, Komisioni i Pavarur i Mediave mund të hartojë një sërë rregullash për ato që nuk janë të pranueshme dhe nuk do të tolerohen. Kjo përfshin një gamë të gjerë të DhNG-së, duke filluar me portretizimin e grave si objekte, deri te «estetika» e DhNG-së ose DhF-së. Një komision i dedikuar mund të krijohet brenda KPM-së.

Treguesit

- ▶ Treguesit mund t'u sigurojnë të gjithë anëtarëve të komisionit të dedikuar një përkufizim të përbashkët të asaj që është ose nuk është e pranueshme. Treguesit duhet të zhvillohen në një bashkëpunim me shumë palë të interesit me organet vetërregulluese, organizatat e medias, akademinë, ekspertët e lirisë së shprehjes dhe barazisë gjinore dhe shoqërinë civile.
- ▶ Bazuar në treguesit, KPM-ja mund të inkurajojë organet vetërregulluese të medias dhe/ose organizatat e medias që të miratojnë masa vetërregulluese, kode të brendshme të sjelljes/etikës dhe mbikëqyrje të brendshme dhe të zhvillojnë standarde që promovojnë barazinë gjinore. Përveç kësaj, medias mund t'i vendoset një obligim raportimi. Kjo do të mundësonte më shumë liri për vetë mediat, por edhe do të siguronte një mbikëqyrje domethënëse. Përndryshe, bazuar në treguesit, KPM-ja mund të miratojë skemën e vet rregullative dhe të kryejë monitorimin e përmbajtjes.
- ▶ KPM-ja mund të inkurajojë menaxherët që të punësojnë/promovojnë më shumë gra në sektorin e medias për t'i inkurajuar gratë të bashkohen në një mjedis pune, pa pikëpamje dhe qëndrime paragjyquese ndaj gjinisë.
- ▶ Të dhënat mund të shërbejnë edhe si bazë për punën e mëtejshme. Për shembull, KPM-ja mund të nisë një studim të portretizimit të grave/burrave në media. Mjete të besueshme vihen në dispozicion nga Projekti Global i Monitorimit të Mediave¹.

Raportimi

- ▶ Nëse financimi është në dispozicion, KPM-së mund t'i besohet mandati të kërkojë nga mediumet nën juridiksionin e saj të sigurojë, në baza të rregullta, raporte mbi zbatimin e politikave të barazisë gjinore në përmbajtjen e tyre. Dhe anasjelltas, si rregullator i medias, bazuar në Rekomandimin Rec(2013)1 e Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare për barazi gjinore dhe media, KPM-ja duhet të ketë një mandat ose detyrë të përfshijë një vlerësim të zbatimit të tillë të politikës për barazi gjinore në media në raportet e tyre vjetore.
- ▶ KPM-ja duhet të ketë mandat për të marrë dhe zgjidhur ankesat nga publiku në lidhje me sjelljet/komentet seksiste, reklamat seksiste (nëse zbatohen), si dhe përshkrimin e dhunës ndaj grave, portretizimin e grave si objekte të seksualizuara, identifikimin e viktimave të dhunës seksuale dhe diskriminimin në bazë të orientimit seksual. Mediat nën juridiksionin e KPM-së duhet të kenë detyrimin të informojnë në mënyrë të qartë dhe të dukshme audiencën e tyre për ekzistencën e një mekanizmi të tillë.

¹ Projekti Global i Monitorimit të Mediave është hulumtimi më i madh dhe me jetëgjatësinë më të madhe për gjininë në mediat e lajmeve në botë. Ai u krijua në vitin 1995. waccglobal.org

Trajnimi

- KPM-ja gjithashtu mund të organizojë aktivitete trajnuese dhe ndërgjegjësuere, për shembull mbi paragjykimet e pavetëdijshme, iniciativat për integrimin gjinor, luftimin e stereotipave gjinorë dhe natyrisht mbi gjuhën e urrejtjes dhe seksizmin në përmbajtjen mediatike. Praktikrat e mira mund të promovohen dhe të përmirësohet sensibilizimi i gazetarëve dhe producentëve.

GREVIO thekson në raportin e tij për Spanjën kënaqësinë e tyre të veçantë me rolin e kahershëm që Observatori i Imazhit të Grave (OIM) ka luajtur në monitorimin dhe thirrjen e portretizimeve seksiste të grave në media dhe në reklama. I krijuar në vitin 1994 nën Institutin e Grave, ai siguron promovimin e një imazhi të ekuilibruar, jo stereotip të grave duke monitoruar përmbajtjen e medias dhe reklamimit direkt dhe përmes ankesave nga publiku i gjerë në mënyrë që të identifikojë trajtimin seksist ose diskriminues të grave. Ai ka fuqinë të kërkojë ndryshimin ose heqjen e fushatave reklamuese më stereotipike ose denigruese kundër grave.» (GREVIO, 2020).

Shembull i praktikës së mirë

Adresimi i përgjegjësishë së mediave në DhNG dhe DhF (Sllovaki, 2014)

Detyra 42 e Planit Kombëtar Sllovak të Veprimit për Parandalimin dhe Eliminimin e DhNG (2014-2019) u bën thirrje mediave dhe rekomandon që të: "Gjurmojë problemin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje në media dhe reklamata bazuar në monitorimin vjetor të mediave të zgjedhura me qëllim të rritjes së efektivitetit të ligjit dhe vetë-rregullimit të medias"

4.4.2 Ndërgjegjësimi dhe trajnimi i profesionistëve të vijës së parë

KUSH duhet të trajnohet:

- Profesionistët e vijës së parë përfshijnë të gjithë profesionistët që u përgjigjen thirrjeve në 112, 192, 194, policia, gjyqësia, punëtorët socialë, profesionistët shëndetësorë (mjekët familjarë, mamitë, gjinekologët, repartet e aksidenteve dhe emergjencave, por edhe dentistët, ortopedët, osteopatët, etj.), profesionistët e arsimit - disa të përfshirë direkt me viktimat, të cilët janë të informuar për situatën, disa potencialisht të përfshirë me viktima, dhe ata që nuk janë të informuar, por mund të zbulojnë.
- Çdo trajnim duhet të projektohet për një fushë specifike të profesionistëve të vijës së parë/studentëve. Për shembull, mamitë në repartet e maternitetit, infermierët në repartet e urgjencës, zyrtarët e policisë në zonat rurale, mësuesit e shkollave, etj. si dhe të gjithë studentët, të tillë si studentët të juridikut, studentët të mjekësisë, zyrtarë të policisë në trajnim, studentët të medias, etj.

PSE të trajnohen:

"Trajnimi është një mjet kryesor në adresimin e paramendimeve të profesionistëve, stereotipeve dhe qëndrimeve për fajësim të viktimave që mund të çojnë në viktimizim dytësor, ku viktima ri-traumatizohet nga vetë profesionistët dhe institucionet përgjegjëse për ta ndihmuar atë" (Këshilli i Evropës, 2017).

Për ÇFAR to trajnohen:

Përgatitni anketa para dhe pas trajnimit për nivelin e njohurive të pjesëmarrësve në lidhje me fushëveprimin dhe realitetin e DhNG dhe DhF, aspektet ligjore dhe përkufizimet, burimet shoqërore, mekanizmat e referimit dhe bashkëpunimin mes shumë agjencive.

Të gjithë pjesëmarrësit duhet t'i përgjigjen një liste pyetjesh (po/jo, ose me përgjigje më të hollësishme) siç janë:

P. Një grua u përdhunua. A duhet të përmendë prokuroria se ajo kishte veshur një fund të shkurtër?

A. Po, Jo, Nuk e di

Shembull i praktikës së mirë për seanca trajnimi

- ▶ Seancat zakonisht zgjasin nga 2 ose 3 orë deri në pesë ditë.
- ▶ Folësit mund të zgjidhen për një gamë të gjerë profesioneesh të përfshira: zyrtarë policie, gjyqësor, profesionistë shëndetësorë dhe grupe të grave. Në varësi të këndit kryesor, kjo mund të përfshijë edhe specialistë të arsimit, psikologë, etj.
- ▶ Pjesëmarrësit duhet të marrin një dokument që përfshin pikat kryesore dhe listat e kontrollit.
- ▶ Në disa raste, seancat mund të kërkojnë parimin e trajnimit të trajnerëve në mënyrë që të përhapin më tej njohuri profesionale.
- ▶ Trajnimi profesional mund të kryhet edhe në internet. Pjesëmarrësit mund të marrin pjesë sipas orarit të tyre. Kursi mund të përfshijë video, intervista me ekspertë, teste, burime shtesë dhe një diplomë ose certifikatë pjesëmarrjeje.
- ▶ Qëllimi është të informohen pjesëmarrësit për rolin e tyre brenda kornizës mes shumë agjencive.

Kontakti me viktimat, rritja e raportimit

“ABGJ-ja vlerësoi se deri në 90% të rasteve të dhunës në familje nuk raportuan në vitin 2008. Pikëpamjet e përhapura për dhunën në familje si çështje private/familjare, të kombinuara me stigmën shoqërore, frikën për hakmarrje, mungesën e besimit tek autoritetet kompetente dhe varësinë ekonomike nga kryerësi i dhunës, të gjitha kontribuojnë në raportim të ulët.” (Këshilli i Evropës, 2017).

Para fillimit të një fushate për të rritur raportimin, është e rëndësishme të sigurohen që buri- met, stafi i trajnuar dhe fondet janë në dispozicion për të ndihmuar viktimat: «Në vitin 2016, një në pesë shërbime (Qendrat për Punë Sociale dhe strehimoret) nuk ishin në gjendje të mbështesin gratë viktimat të dhunës për shkak të mungesës së hapësirës, kapacitetit, burimeve ose banimit social» (Këshilli i Evropës, 2017). Do të ishte kundër produktivë të inkurajohen gratë të raportojnë nëse nuk do të ofrohet përgjigje e duhur. Ato do të kthehen te kryesi i dhunës dhe mund të shkurajohen nga raportimi i mëtejshëm. Sapo të ekzistojnë shërbimet e mbështetjes, mesazhet institucionale mund të promovojnë numrin e linjës së ndihmës, të inkurajojnë viktimat të raportojnë DhNG dhe DhF duke paraqitur një ankesë ose duke iu drejtuar shërbimeve sociale. Në rastet e dhunës seksuale, nëse dënimet për përdhunim janë të ulëta (siç tregohet në të dhënat në dispozicion), do të jetë e pakuptimtë të kesh një fushatë inkurajuese të raportimit dhe dënimeve premtuese për kryerësit e dhunës. Është më mirë që së pari t’i dërgohet një mesazh publikut të gjerë dhe kryerësve të mundshëm të dhunës, duke shpjeguar se një grua që ecën e vetme natën ose vesh fund të shkurtër nuk është kurrë një ftesë për sulm (Këshilli i Evropës, 2014).

Shembull i praktikës së mirë

16 Ditët e Aktivizmit Kundër Dhunës me Bazë Gjinore (Kosovë*, 2017 dhe 2019)

Agjencia për Barazi Gjinore ka shënuar 16 ditë aktivizëm kundër GVB që nga viti 2012. Aktivitete të ndryshme zhvillohen në nivel kombëtar dhe lokal, ku organizatat e grave, Zyrtarët Komunalë të Gjinisë dhe organizatat ndërkombëtare bëjnë partner për të rritur ndërgjegjësimin kundër GVB. Gjithashtu, një kalendar i aktiviteteve për 16 ditë aktivizëm në GVB koordinohet përmes UN Women në Kosovë* si pjesë e Grupeve të Sigurisë dhe Gjinisë (SGG). Fushata në 2017 dhe 2019 mund të konsiderohet si një nga më të suksesshmet bazuar në nivelin e lartë të koordinimit, numrin e madh të aktiviteteve të organizuara, si dhe dukshmërinë e lartë të fushatës, të arritur përmes medive të ndryshme si TV, radio, media sociale, etj.” (Demolli, 2020)

4.4.3. Sektori privat

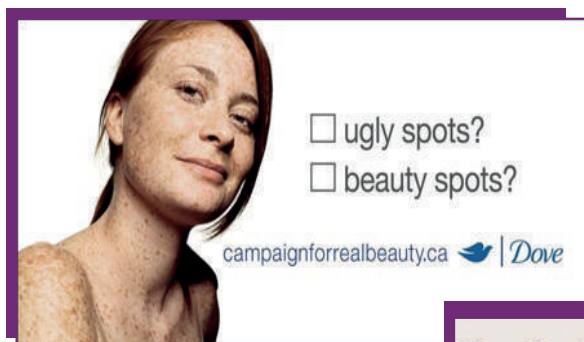
Sektori privat ka një potencial të madh për të promovuar një kulturë të barazisë gjinore. Kjo mund të inkurajojë gratë t'i bashkohen fuqisë punëtore dhe të bëjnë që të dëgjoher zëri i tyre.

Në fushën e ndërgjegjësimit kundër DhNG dhe DhF, sektori privat mund të veprojë në dy drejtime kryesore:

- ▶ Ata mund të financojnë ose bashkë-financojnë një fushatë, ose të ofrojnë shërbime, të tilla si shtypja e posterave për shpërndarjen e fletëpalosjeve në tërë ambientet e vetë bizneseve.
- ▶ Ata duhet të sigurojnë një mjedis të sigurt pune, duke përfshirë një politikë të zero tolerancës në lidhje me DhNG dhe ngacmimet seksuale në vendin e punës.

Neni 17 i Konventës së Stambollit përqendrohet në përfshirjen e kompanive të teknologjisë së komunikimit/informacionit dhe medias në ndërgjegjësimin, jo vetëm në zhvillimin e politikave kombëtare për të parandaluar dhunën ndaj grave por edhe duke marrë pjesë në zbatimin e tyre. Ai më tej specifikon nevojën për t'u përqendruar tek fëmijët, prindërit dhe mësimdhënësit sepse «mjedisi i informacionit dhe komunikimit që siguron qasje në përmbajtje degraduese të një natyre seksuale ose të dhunshme mund të jetë i dëmshëm (Neni 17.2)».

Shembull i praktikave të mira

Të gjithë trupat janë të bukur

Disa marka të tilla si DOVE po bëjnë presion për «bukurinë e vërtetë» dhe të qenit «trup pozitiv».

4.4.4. Identifikimi i financimit të qëndrueshëm për ndërgjegjësimin mbi DhNG dhe DhF

Investimi në aktivitete të ndërgjegjësimit është i shëndoshë ekonomikisht: sa më i lartë investimi në parandalim, aq më pak kosto për DhNG dhe DhF do të bëhen në aspektin social, policor, gjyqësor dhe shëndetësor (Farnsworth et al., 2012).

Sidoqoftë, SKMDhFPV 2016-2020 planifikoi një buxhet prej 10,536.000 eurosh për aktivitetet dhe se «aktivitetet e DhF-së përbëjnë 0.001% të buxhetit të përgjithshëm vjetor të Kosovës», që është larg për të qenë e mjaftueshme, veçanërisht pasi që këto shifra përfshijnë të gjitha aktivitetet, përfshirë financimin për strehimore (Gavric, 2018).

Duhet të rritet financimi i alokuar nga qeveria për fushatat e ndërgjegjësimit. Këto fushata mund të fillojnë nga organet shtetërore ose siç u përmend më lart, nga palë të interesit të tillë si grupet e grave, duke paraqitur nevoja specifike për t'u adresuar, ose duke iu përgjigjur një thirrje për projekte. Një pjesë ose i tërë financimi mund të vijë gjithashtu nga kompani, financues privatë dhe/ose organizata ndërkombëtare:

“Është me rëndësi parësore që financuesit dhe fondacionet private të angazhohen më shumë në krijimin e partneriteteve dhe financimin e aktiviteteve për parandalimin e dhunës ndaj grave, duke marrë parasysh mbizotërimin e fenomenit, por gjithashtu duke pasur parasysh zvogëlimin e fondeve publike për këtë çështje.” (Këshilli i Evropës, 2016).

Ngado që vjen buxheti, ka rregulla që duhet të ndjekë përfituesi që drejton fushatën:

- ▶ Paraqitja e një kontabiliteti të qëndrueshëm dhe të shëndetshëm
- ▶ Krijimi i një plani dhe pikëpamje të qartë të fushatës dhe aktiviteteve të planifikuara
- ▶ Vendosja për qëllimet reale financiare
- ▶ Pasja parasysh e shikueshmërisë së financuesve (përveç nëse ata dëshirojnë të mbeten anonim)
- ▶ Puna për një buxhet të saktë dhe të detajuar
- ▶ Zbatimi i buxhetit dhe mbajtja e një ekuilibri të shëndetshëm
- ▶ Ofrimi i rezultateve dhe konkluzioneve.

5. Hapa për fushatat e vetëdijesimit

Planifikimi i ndërgjegjësimit mund t'i referohet 5 shtyllave të gazetarisë, të njohura edhe si 5W (+Si):

- ▶ Për **kë** po flasim
- ▶ **Pse** duhet ta bëjmë këtë
- ▶ **Kur** është një kohë e mirë për të filluar dhe përfunduar fushatën/aktivitetet/projektin
- ▶ **Cilat** janë përmbajtjet dhe hapat e fushatës/aktiviteteve/projektit
- ▶ **Ku** do të zhvillohet (postera/në internet/media/takime, vende/qytete/strehimore/trajnime, etj.)
- ▶ **Si** do të implementohet

5.1 Fillimi/kohëzgjatja/kalendari i fushatës

- ▶ **Paketat e punës** duhet të zbatohen nga grupi punues që në fillim. Një Paketë Pune (PP) është një njësi e punës. Paketat e Punës organizohen në një renditje kronologjike me afate kohore.

Ato mund të ndahen kështu:

- PP 1 - Menaxhimi dhe koordinimi, fillimi i projektit të fushatës
- PP 2 - Mbledhja e materialit (dokumentacioni, rishikimi i artikujve, fokus grupe, intervista)
- PP 3 - Dizajnimi i fushatës sipas mjeteve (websajt, postera, TV, radio, fletëpalosje) dhe veprimeve kryesore
- PP 4 - Testimi i fushatës
- PP 5 - Nisja
- PP 6 - Aktivitetet e shpërndarjes
- PP 7 – Vlerësimi
- ▶ Menaxheri i projektit do të mbikëqyrë PP-të dhe ua rikujton anëtarëve të grupit punues afatet kohore.
- ▶ Kohëzgjatja e një programi sensibilizues, nga fillimi deri në fund, mund të jetë deri në dy vjet dhe nuk duhet të zgjasë më pak se një vit.
- ▶ Orari duhet të respektohet nga të gjitha palët e përfshira.
- ▶ Zgjedhja e një date domethënëse për fillim/mbarim mund të sigurojë një ndikim më të madh në media, për shembull:
 - 8 Marsi, Dita Ndërkombëtare e Gruas
 - 25 Nëntori, Dita Ndërkombëtare për Eliminimin e Dhunës ndaj Grave
 - 11 Tetori, Dita Ndërkombëtare e Vajzave.

5.2 Identifikimi i audiencës/mobilizimi i komuniteteve

- ▶ Audiencat mund të jenë publiku i gjerë, profesionistët e vijës së parë, viktimat, dëshmitarët, punëtorët e mediave dhe gazetarët; kjo duhet të vendoset që në fillim. Çdo kategori mund të ndahet në grupe specifike. Sigurisht, një fushatë publike (TV, radio, postera) do të shihet/dëgjohet nga të gjithë, por prapë mund të synojë një grup shoqëror në veçanti.
- ▶ Mobilizimi i komunitetit kërkon identifikimin e individëve ose grupeve me ndikim brenda komunitetit të caktuar, angazhimin e tyre për çështjen që do të mbuloni, nivelin dhe mjetet e tyre të ndikimit. Ata duhet të veprojnë si përforcues në përcjelljen e mesazhit tek pjesa tjetër e popullatës.
- ▶ Përfshirja në grupin punues e anëtarëve të publikut/grupit të synuar: „për të punuar në mënyrë efektive, fushata duhet të kërkojë të kuptojë sjelljen e audiencës së synuar gjatë zhvillimit të mesazhit të fushatës dhe për këtë arsye duhet të përfshijë përfaqësues të audiencës së synuar në dizajnimin, zbatimin dhe vlerësimin e fushatës.“ (Këshilli i Evropës 2014).

5.3. Përkufizimi i një mesazhi/slogani të qartë dhe të shkurtër kyç

Ekzistojnë forma të ndryshme të DhNG-së dhe DhF-së, temat që duhen trajtuar dhe audiencat për t'u arritur. Me kalimin e viteve, të gjitha temat duhet të mbulojnë:

- ▶ zgjedhni një kënd (parandalimi, mbrojtja e fëmijëve, stereotipet, shëndeti, ndihma në dispozicion dhe qasja në shërbime, roli i dëshmitarëve, informata për ligjin, zero tolerancë ndaj DhNG-së dhe DhF-së).
- ▶ vendosni se kush duhet ta marrë mesazhin.

Pyetje kyçe:

- ▶ „Çfarë duam të arrijmë?“ duke qenë pyetja më e rëndësishme, pasi përmbledh të gjithë iniciativën për ndërgjegjësimin, kjo mund të çojë në debate të nxehta por të dobishme midis grupit punues.
- ▶ „A do ta kuptojë audienca mesazhin?“ nëse kjo nuk merr 95% -100% po, mesazhi duhet të përmirësohet derisa të jetë plotësisht i qartë.
- ▶ „A do ta kujtojnë ata mesazhin?“ duhet gjithashtu të marrë një notë të lartë pasi ky është qëllimi përfundimtar i programit.

5.4 Dhënia e numrit të linjës së ndihmës/numrit të kontaktit

- ▶ Të gjitha fushatat duhet të ofrojnë numrin e linjës së ndihmës, uebsajtin ose email adresën e organizatës që do të ishte në vijën e parë për të ofruar këshilla dhe ndihmë për viktimat dhe dëshmitarët.
- ▶ Nëse ka një bashkëpunim mes shumë agjencish, mund të sigurohet një listë e kontakteve (në fletëpalosje ose në uebsajt): organizata të specializuara të grave, numra specifikë të policisë, numra të emergjencës ku, nëse është e mundur, profesionistë të trajnuar të vijës së parë në dispozicion për të marrë telefonatën dhe për të bërë një referim.

5.5 Testimi i mesazheve me fokus grupin

- ▶ “Testimi paraprak i mesazheve me grupet e synuara, si dhe me viktimat, do të ndihmojë për të siguruar që ato të jenë efektive me audiencën e synuar dhe do të ndihmojë në parandalimin e dëmit të paqëllimshëm.” (Këshilli i Evropës 2014). Kjo do të mundësojë kohë për të kontrolluar që mesazhi është kuptuar, mbajtur mend mirë, transmetuar lehtë, ose nëse duhet të përmirësohet. Gjithashtu, është e rëndësishme që gjuha dhe imazhet të jenë të qarta, dhe se nuk ka tepër ose shumë pak informata.
- ▶ Kjo duhet të bëhet mjaft kohë përpara nisjes, për të mundësuar çdo modifikim të nevojshëm dhe një testim të dytë paraprak të mesazheve të reja.
- ▶ Palët e interesit si dhe dizajnerët e fushatave do të duhet të pranojnë kritika dhe t’i përdorin ato për të sjellë ndryshime nëse është e nevojshme. Nëse, gjatë testimit paraprak, mesazhi nuk funksionon, kjo do të thotë se duhet të modifikohet. Të gjitha sugjerimet e bëra nga fokus grupi duhet të merren parasysh.

5.6 Përgatitja e materialeve kryesore

Materialet kryesore duhet të hartohen në përputhje me financimin, audiencën e synuar dhe mjetet e zbatimit. Përgatitjet duhet të mundësojnë kohë për testimin e materialit dhe modifikimin e tij në përputhje me rrethanat. Materialet kryesore mund të përfshijnë postera, fletëpalosje, uebsajt dhe manuale.

Në qendër të dizajnit të tyre është çështja se ku dhe si ta arrihet audiencia. Ndërsa mesazhi duhet të jetë i qartë dhe i kuptueshëm, qasshmëria në materialet kryesore duhet të planifikohet me kujdes.

- ▶ Një manual mund të vihet në dispozicion në internet, që do të përdoret në çdo moment nga çdo grup i synuar (veçanërisht profesionistë të vijës së parë). Manuali mund të përfshijë uebsajte dhe udhërrëfyes të shtypur, si dhe fletëpalosje që ata mund të shpërndajnë. Kurset Masive të Hapura Online (MOOC) përdoren gjërësisht pasi qëndrueshmëria e tyre i bën ata të shëndetshëm financiarisht.
- ▶ Çdo material i dizajnuar për viktimat duhet të ketë parasysh se siguria e tyre është e para. Diskrecioni është thelbësor, pasi viktimat që ende jetojnë me kryerësit e dhunës, mund të përballen me rrezik të mëtejshëm nëse ai zbulon se ajo ka kërkuar ndihmë.
- ▶ Duhet të jetë e mundur të largohen nga uebsajti thjesht duke klikuar në „X” ose „Escape/ESC” dhe uebsajti duhet të shpëtojë se si të fshihet historia e shfletimit në internet.
- ▶ Në vendet ku një grua mund të jetë e pranishme me kryerësin e dhunës (repartet e urgjencës ose maternitetit, stacionet e policisë), informacioni/posterët mund të vendosen në tualetet për femra për shembull, ku ai nuk ka qasje.

5.7. Përgatitja e veprimeve kryesore

Veprimet kryesore do të ndryshojnë dhe varen nga objektivi i fushatës. Ato kërkojnë planifikim të kujdesshëm dhe përhapjen e informatave.

Sidoqoftë, veprimet e paplanifikuara ndonjëherë mund të ndodhin në një njoftim shumë të shkurtër, kur nxiten nga një ngjarje ose një rast që bën lajmin dhe po merr më shumë interes sesa zakonisht.

Për shembull, në Francë, vrasja e një aktoreje të famshme nga i dashuri i saj i famshëm, këngëtar, në gusht të vitit 2003, shënoi herën e parë që një viktimitë e DhF-së bëri titujt kryesorë. Kjo u dha mundësi ekspertëve të të gjitha niveleve të marrin vëmendjen e medias, të flasnin kundër DhF-së, të konstatojnë se katër fëmijët e viktimitë kishin humbur nënën e tyre (si shumë fëmijë të tjerë në rrethana të ngjashme) dhe të nënvizojnë faktin se DhF-ja ndodh në të gjitha sferat shoqërore.

5.8. Shqyrtimi i monitorimit profesional kundër reagimeve

- ▶ Në të gjithë botën, fushatat kundër DhNG dhe DhF përballen me abuzime në internet, nga komentet e pandjeshme ose të mbrapshta në forumet në internet dhe mediat sociale, deri tek zbulimi publik i adresës së viktimës ose detajet personale (shpesh të referuara si 'Doxxing'). Bullizmi kibernetik shfrytëzon çdo mundësi për të dëmtuar më tej një viktimë, në veçanti duke dhënë detaje - të vërteta ose imagjinare - në lidhje me jetën dhe reputacionin e saj. Disa uebsajte lajmesh e inkurajojnë këtë, për shembull duke përcjellë detaje të tmerrshme, duke provokuar kështu reagime emocionale në internet. Ata zgjedhin sensacionalizmin dhe jo moderimin ose mbrojtjen e viktimave.
- ▶ Kur filloni një fushatë kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, duhet të pritet gjuhë e urrejtjes seksiste në internet. Palët e interesit mund të marrin në konsideratë monitorimin praktik për të parandaluar çdo thirrje për dhunë dhe reagime ndaj fushatës. Ata që janë përgjegjës për këtë monitorim duhet të kenë marrë trajnim të plotë për të gjitha aspektet e DhNG dhe DhF dhe mbrojtjen e të dhënave. Atyre duhet t'u mundësohet të fshijnë mesazhet e urrejtjes dhe të bllokojnë dërguesit.
- ▶ Softueri i ri po krijohet për të monitoruar automatikisht abuzimin në internet. Vlen të mbikëqyret zhvillimi i tyre i fundit dhe nëse mbulohen të gjitha gjuhët.

5.9 Monitorimi dhe vlerësimi

Monitorimi dhe vlerësimi varen nga lloji i ndërgjegjësimit të ndërmarrë. Siç u shpjegua më lart, mbledhja e të dhënave duhet të bëhet para dhe pas një fushate ose programi, në mënyrë që të matet ndikimi i saj.

Masat për të monitoruar dhe vlerësuar një fushatë mund të përfshijnë:

- ▶ anketa cilësore që matin ndikimin dhe modelin e një fushate/aktiviteti
- ▶ anketa para/pas që matin nivele të ndërgjegjësimit, siç janë stereotipet gjinorë, ose njohuritë në lidhje me mbështetjen në dispozicion për të ndihmuar viktimat, ndërgjegjësimin e profesionistëve, etj.
- ▶ të dhëna para/pas për përdorimin e shërbimeve të specializuara, referimet, thirrjet në linjën telefonike, klikimet në një uebsajt të dedikuar, etj.
- ▶ duke qenë pjesë e vlerësimeve të Planeve Kombëtare të Veprimit për Dhunën ndaj Grave dhe Dhunën në Familje.

6. Listë kontrolluese për fushatat e vetëdijesimit

Më poshtë është një përmbledhje e elementeve që duhet të merren parasysh gjatë planifikimit, zbatimit dhe monitorimit të fushatave dhe programeve për ndërgjegjësimin mbi DhNG dhe DhF (Këshilli i Evropës, 2014 dhe 2020):

- ▶ Përkufizimi i qartë dhe të kuptuarit gjinor dhe të të drejtave të njeriut për DhNG dhe DhF
- ▶ Pjesë përbërëse e një qasje gjithëpërfshirëse ndaj DhNG dhe DhF
- ▶ Objektivat, synimet, treguesit e qartë.
- ▶ Bazuar në hulumtime dhe të dhëna/njohuri.
- ▶ Buxheti i alokuar
- ▶ Ekspertë të DhNG dhe DhF dhe komunikimit të përfshirë
- ▶ Përshtatur për kontekstin
- ▶ Përfshini sugjerime për veprime konkrete
- ▶ Shmangni stereotipizimin
- ▶ Merrni parasysh mjete kreative dhe inovative për të përcjellë mesazhin
- ▶ Përdorni modele për t'u ndjekur ose «ambasadorë»
- ▶ Përfshini median
- ▶ Monitoroni dhe vlerësoni rezultatet.

SHTOJCA 1

Nenet përkatëse të Konventës së Stambollit

Neni 13 - Vetëdijesimi

1. Palët promovojnë ose kryejnë, në baza të rregullta dhe në të gjitha nivelet, fushata ose programe vetëdijesimi, përfshirë bashkëpunimin me institucionet kombëtare të të drejtave të njeriut dhe organet e barazisë, shoqërinë civile dhe organizatat joqeveritare, veçanërisht organizatat e grave- kudo që shihet e përshtatshme, për të rritur vetëdijesimin dhe mirëkuptimin e publikut të gjerë për manifestimet e ndryshme të të gjitha formave të dhunës që bien brenda fushëveprimit të kësaj Konvente, pasojat e tyre mbi fëmijët dhe nevojën për të parandaluar një dhunë të tillë.
2. Palët sigurojnë shpërndarje të gjerë të masave në dispozicion të publiku në përgjithësi për të parandaluar veprimet e dhunës të mbuluara nga fushëveprimi i kësaj Konvente.

Neni 15 - Trajnimi i profesionistëve

1. Palët ofrojnë ose forcojnë trajnimin e duhur për profesionistët përkatës që merren me viktima ose kryes të dhunës të të gjitha akteve të dhunës të mbuluara nga fushëveprimi i kësaj Konvente, mbi parandalimin dhe zbulimin e një dhune të tillë, barazinë midis grave dhe burrave, nevojat dhe të drejtat e viktimave, si dhe se si të parandalohet viktimizimi për së dyti.
2. Palët inkurajojnë që trajnimi i përmendur në paragrafin 1 përfshin trajnimin për bashkëpunimin e koordinuar mes shumë agjencish për të mundësuar një trajtim gjithëpërfshirës dhe të përshtatshëm të referimeve në rastet e dhunës të mbuluara nga fushëveprimi i kësaj Konvente.

Neni 17 - Pjesëmarrja e sektorit privat dhe e mediave

1. Palët do të inkurajojnë sektorin privat, sektorin e teknologjisë informative dhe komunikimit dhe mediat, me gjithë respektin për lirinë e shprehjes dhe pavarësinë e tyre, të marrin pjesë në shqyrtimin dhe zbatimin e politikave dhe të caktojnë udhëzime dhe standarde vetërregulluese për të parandaluar dhuna ndaj grave dhe për ta rritur respektimin e dinjitetit të tyre.
2. Palët do të zhvillojnë dhe promovojnë, në bashkëpunim me akterët e sektorit privat, shkaktësitë e fëmijëve, prindërve dhe edukatorëve se si të merren me mjedisin e informacionit dhe komunikimit që siguron qasje në përmbajtje degraduese të natyrës seksuale ose të dhunshme që mund të jenë të dëmshme.

SHTOJCA 2 Temat e mundshme

Tema e hulumtimit	Synimi për një fushatë	Temat e mundshme për një fushatë
Të dhëna	Publiku i gjerë	«x gra u vranë nga partneri i tyre në vitin 2019 - le t'i japim fund DhF-së» «mijëra fëmijë dëshmojnë se babai i tyre rrahu nënën e tyre, le t'i japim atyre një fëmijëri më të mirë - bëhu një burrë ndryshe» Mesazhi: e gjithë popullata do të përfitonte nga çrrënjësia e DhNG-së dhe DhF-së
Të kuptuarit e hapave kryesorë në storjen e një viktime	Viktimat dhe dëshmitarët	«Ti nuk je vetëm»; «Nuk është në kundërshtim me ligjin t'i thuash jo bashkëshortit tënd» Mesazhi: DhNG dhe DhF janë të përhapura, por është e paligjshme/nuk duhet ta duroni atë
Ngurrimi/gatishmëria e viktimave për të folur për situatën	Viktimat dhe dëshmitarët, profesionistët e vijës së parë, publiku i gjerë	«Thyej heshtjen» Mesazhi: profesionistët e vijës së parë kanë marrë trajnim për DhNG dhe DhF; të përmirësohet besimi i viktimave në institucione
Hezitimi për të paraqitur një ankesë	Viktimat dhe dëshmitarët, profesionistët e vijës së parë, publiku i gjerë	«Ne ju besojmë» Mesazhi: zyrtarët e policisë janë trajnuar për DhNG dhe DhF
Vetëfajësimi Fajësimi i viktimave Stigmatizimi shoqëror	Viktimat dhe dëshmitarët, profesionistët e vijës së parë, publiku i gjerë	«Turpi nuk është i juaji» «Mendësi të reja, shoqëri e re» Mesazhi: mendësitë duhet të ndryshojnë
Niveli i njohurive për aspektet ligjore dhe asistencë sociale	Viktimat dhe dëshmitarët	«Jemi këtu për t'ju ndihmuar» Mesazhi: informacion për bashkëpunimin mes shumë agjencive
Lloje të ndryshme të DhNG-së dhe DhF-së		

Referenca

Agjencia për Barazi Gjinore Programi i Kosovës* për Barazi Gjinore 2020-2024 dhe Plani i Veprimit.

Agjencia për Barazi Gjinore, Prezantimi i grave në mediat e shkruara 2011-2012 & 2014-2015

CARE, (2014). Udhëzuesi për Monitorimin dhe Zbutjen e Dhunës me Bazë Gjinore (DHBGJ).

KËSHILLI I EVROPËS, (2020). Neni 13 i Konventës së Stambollit - Vetëdijesimi. Praktikrat Premtuese në shtetet anëtare të KiE-së në Raportet e GREVIO-s, Këshilli i Evropës.

KËSHILLI I EVROPËS, (2017). Hartëzimi i Shërbimeve Mbështetëse për Viktimat e Dhunës ndaj Grave në Kosovë*, Këshilli i Evropës.

KËSHILLI I EVROPËS, (2016). Inkurajimi i sektorit privat dhe mediave në parandalimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje: Neni 17 i Konventës së Stambollit. Përmbledhje dokumentesh mbi Konventën e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, Këshilli i Evropës.

KËSHILLI I EVROPËS, (2014). Ngritja e vetëdijesimit për dhunën ndaj grave, Neni 13 i Konventës së Stambollit. Përmbledhje dokumentesh mbi Konventën e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, Këshilli i Evropës.

KËSHILLI I EVROPËS, (2014). Inkurajimi i sektorit privat dhe mediave në parandalimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje: Neni 12 i Konventës së Stambollit. Përmbledhje dokumentesh mbi Konventën e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, Këshilli i Evropës.

DEMOLLI L., (2020). Raporti i Vlerësimit të Nevojave për Ndërgjegjësimin mbi Dhunën ndaj Grave dhe Dhunën në Familje në Kosovë*, Këshilli i Evropës.

DREZIN, J., LLOYD-LANEY, M., eds. (2003). Ndryshimi, komunikimet strategjike për t'i dhënë fund dhunës ndaj grave, UNIFEM.

EIGE, (2017-2018). Përmirësimi i të dhënave të Policisë dhe Drejtësisë për Dhunën e Partnerëve Intimë ndaj Grave në Bashkimin Evropian.

EIGE, (2013). Studim mbi "Mbledhja e Metodave, Mjeteve dhe Praktikave të Mira në Fushën e Dhunës në Familje (zona D e Platformës së Pekinit për Veprim)" - Ndërgjegjësimi.

FARNSWORTH, N., QOSAJ-MUSTAFA, A., EKONOMI, M., SHIMA, A., DAUTI-KADRIU, D., (2012). Me çfarë Kostoje? Buxhetimi për Zbatimin e Kornizës Ligjore kundër Dhunës në Familje në Kosovë, RrGK, UNDP.

GAVRIĆ, S., (2018). Hartëzimi i politikave dhe legjislacionit për dhunën ndaj grave dhe Konventa e Stambollit në Kosovë, Lobi Evropian i Grave.

GREVIO:

(2020). Raporti i 1-rë i Përgjithshëm mbi Aktivitetet e GREVIO-s, qershor 2015-maj 2019, Këshilli i Evropës.

(2017). Raporti i Vlerësimit (bazë) i GREVIO-s mbi masat legjislative dhe masa të tjera që japin efekt në dispozitat e Konventës së Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (Konventa e Stambollit) Shqipëri, Këshilli i Evropës.

(2018). Raporti i Vlerësimit (bazë) i GREVIO-s mbi masat legjislative dhe masa të tjera që japin efekt në dispozitat e Konventës së Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (Konventa e Stambollit) Mal i Zi, Këshilli i Evropës.

(2020). Raporti i Vlerësimit (bazë) i GREVIO-s mbi masat legjislative dhe masa të tjera që japin efekt në dispozitat e Konventës së Këshillit të Evropës për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (Konventa e Stambollit) Spanjë, Këshilli i Evropës.

JASPARD, M., BROWN, E., et al. (2000). Enquête nationale sur les violences faites aux femmes, ENVEFF, INED, Francë.

RRJETI I GRAVE TË KOSOVËS, (2015). Nuk ka më justifikime. Një Analizë e Qëndrimeve, Incidencës dhe Reagimeve Institucionale ndaj Dhunës në Familje në Kosovë, Prishtinë.

RrGK, (2019) Voto për më shumë gra në parlament.

NAGY KÖVES HRABAR, M., (2018). Fushatat britanike të ndërgjegjësimit mbi dhunën në familje ndaj grave humbin mundësinë për të riformuar diskursin - boshllëqet midis provave për raportim të ulët dhe përfaqësimit vizual të dhunës në familje, tezë masteri, Universiteti i Malmos.

Republika e Kosovës*, Ministria e Drejtësisë, Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës* për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje dhe Plani i Veprimit 2016-2020.

Republika e Kosovës*, Ligji Nr. 03/L-182 për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje.

Misioni i OSBE-së në Kosovë*, (2018). Udhëzime për gazetarë: Raportimi i dhunës në familje.

UNESCO, (1999). Udhëzime për gjuhën e gjinisë asnjansë.

UNWOMEN, UNESCO, (2019). Biseda e madhe, Doracak për të adresuar dhunën ndaj grave në media dhe përmes mediave.

WALKER, L., (1979) Gruaja e rrahur, Springer.

WOLF, B., (Maig 2013). Dhuna me bazë gjinore dhe sfida e saj për përfaqësim vizual, Revista de recerca l'analisi, vëll. 30.

Intervista me Edi Gusia, ABGJ, 25 gusht 2020

www.coe.int

Këshilli i Evropës është organizata udhëheqëse e kontinentit për të drejtat e njeriut. Përbëhet nga 47 shtete anëtare, duke i përfshirë të gjithë anëtarët e Bashkimit Evropian. Të gjitha shtetet anëtare të Këshillit të Evropës kanë nënshkruar Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, një traktat i projektuar për të mbrojtur të drejtat e njeriut, demokracinë dhe sundimin e ligjit. Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut mbikëqyr zbatimin e Konventës në shtetet anëtare.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE